

Digitoinnin hiljainen vallankumous

Puhutaan hiljaisesta vallankumouksesta, joka on menossa, kun Euroopan museot, kirjastot ja arkistot digitoivat kokoelmiaan ja kehittävät palvelujaan. Suomessa yliopistot hankkivat vuonna 2006 e-romääräisesti jo enemmän e-aineistoja kuin painettuja aineistoja. Yksistään *Historiallinen Sanomalehtikirjasto* -aineistoon tehdään yli 3,3 miljoonaa sivuhakua vuodessa.

Uusi lainsäädäntö tukee nykyistä kehitystä. Vapaakappalelaki, laki kulttuuriaineiston tallettamisesta ja säilyttämisestä ja tekijänoikeuslain muutokset astuivat voimaan vuoden 2008 alussa. Painotuotteiden ja tallenteiden lisäksi laki koskee verkkoaineistoja, elokuvia, televisio- ja radio-ohjelmia, mainos- ja muuta tiedotusaineistoa. Elektroninen Kansalliskirjasto on tuleva vapaakappaleaineisto voidaan jakaa muille vapaakappalekirjastoille. Digitoituidut tekijänoikeudenalaiset aineistot ovat jaettavissa ainoastaan, mikäli vastaava originaali löytyy näistä kirjastoista painetussa muodossa. Lisensiointimahdollisuudet avartanevat käyttömuotoja tulevaisuudessa.

Euroopan Unionissa ei ole epäilystä kulttuuriperinnön digitointitarpeesta. Unionin i2010-aloitteessa Euroopan Digitaalisen Kirjastossa on kolme teesiä, jotka ovat opetusministeriön *Kansallinen Digitaalinen Kirjasto* -hankkeen ydinkohtia myös Suomessa: aineiston käytön edistäminen (huomioiden tekijänoikeudet), suurien aineistomäärien tehokas digitointi sekä pitkäaikaissäilytykseen liittyvät ratkaisut.

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2008 -raportissa (OPM 7.3.2008) tavoitteena on mm. vahvistaa Kansalliskirjaston asemaa kaikkien kirjastojen palvelukeskuksena, vakinaistaa Mikrokuvaus- ja konservointilaitoksen digitointitoiminta ja vuoteen 2012 mennessä perustaa kansallinen digitaalinen kirjasto. Suuntaviivat perustuvat yhteistyön tuloksiin, jossa kansallinen, kansainvälinen ja alueellinen panos sekä kehittäminen mahdollistavat digitaalisten kokoelmien uudet käyttömahdollisuudet ja tutkimustavat. □

Majlis Bremer-Laamanen on Kansallinen Digitointikeskus - Mikrokuvaus- ja konservointilaitos tulosalueen johtajana Mikkelissä.

Digitaliseringens tysta revolution

Det talas om en tyst revolution som pågår när museer, bibliotek och arkiv i Europa digitaliserar sina samlingar och utvecklar sina tjänster. Räk-
nat i euro anskaffade universiteten i Finland redan år 2006 mer e-material än tryckt material. Enbart i fråga om *Historiska Tidningsbibliotekets* material görs det över 3,3 miljoner sökningar årligen.

Den nya lagstiftningen stöder den nuvarande utvecklingen. Lagen om friexemplar, lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial och ändringarna i upphovsrättslagen trädde i kraft i början av år 2008. Förutom tryckalster och upptagningar gäller lagen även nätmaterial, filmer, televisions- och radioprogram, reklammaterial och annat informationsmaterial. Det elektroniska friexemplarsmaterialet som överlåtits till Nationalbiblioteket kan distribueras till andra friexemplarsbibliotek. Digitaliserade material som faller under upphovsrätten kan endast distribueras om ett motsvarande original i tryckt form finns i dessa bibliotek. Licensieringsmöjligheterna torde utvidga formerna för användning i framtiden.

Inom Europeiska unionen råder ingen tvekan om att kulturarvet behöver digitaliseras. I unionens initiativ i2010 har Europeiska Digitala Biblioteket tre teser som också i Finland utgör kärnpunkter i undervisningsministeriets projekt *ett Nationellt Digitalt Bibliotek*: främjande av materialets användning (med beaktande av upphovsrätten), effektiv digitalisering av stora materialmängder och lösningar som hänför sig till långtidsförvaring.

Målet i rapporten Riktlinjerna för högskolornas strukturella utveckling för året 2008 (UVM 7.3.2008) är att bl.a. förstärka Nationalbibliotekets ställning som ett servicecenter för alla bibliotek, permanenta Mikrofilmnings- och konserveringscentralens digitaliseringsverksamhet och senast år 2012 inrätta ett nationellt digitalt bibliotek. Riktlinjerna baserar sig på samarbetsresultat där en nationell, internationell och regional insats och utveckling öppnar nya användningsmöjligheter och forskningspraxis för digitala samlingar. □

Majlis Bremer-Laamanen är chef för resultatområdet det Nationella centret för digitalisering – Mikrofilmnings- och konserveringstjänsten i S:t Michel.

Svensk översättning: Kristian Forsman

Reenpää-huone avattiin käyttöön 24.1.2008. Kirjasto sai merkittävän lahjoituksen lisäksi Fabiania-rakennukseen kauniin kokoelma- ja kokoushuoneen. Kuvassa professori Heikki A. Reenpää kertoo kokoelmasta avajaisvieraille. Kuulijoina mm. ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm ja kansleri Kari Raivio. Lähemmin lahjoituksesta sivulla 64.

Sähköisen aineiston pitkäaikais säilytys

Opetusministeriö on asettanut työryhmän selvittämään sähköisten aineistojen säilytystä- ja käyttöä kansallisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Mukana ovat keskeiset muistiorganisaatiot sekä mm. CSC ja Valtion IT-toiminnan johtamisyksikkö. Kansalliskirjastosta ryhmän jäseninä ovat Kai Ekholm ja Esa-Pekka Keskitalo sekä Juha Hakala pysyvänä asiantuntijana. Työryhmän puheenjohtaja on arkistoneuvos Markku Nenonen.

Työryhmän 17.1.2008 julkaisussa muistiossa esitetään yhteisen tietojärjestelmän luomista sähköisen aineiston säilyttämisen takaamiseksi. Digitaalisen arkiston lisäksi pyritään rakentamaan yhteinen käyttöliittymä eli tieto-

kantasovellus, jonka avulla voi hakea samanaikaisesti kirjastojen, arkistojen ja museoiden viitetietoja. □

Tekijänoikeustoimikunnan kokoonpanossa ongelmia

Opetusministeriö on asettanut 21.2.2008 uuden tekijänoikeustoimikunnan, mutta siinä ei ole lainkaan kirjastojen, arkistojen ja museoiden edustusta. Näiden johtajat, mm. Kai Ekholm kansalliskirjastosta ja Jussi Nuorteva Kansallisarkistosta sekä kirjastoseurat ovat tähän epäkohtaan kirjeessään kulttuuriministeri Stefan Wallinille kiinnittäneet huomiota todeten, että ”tosiasiassa tämä merkitsee muistiorganisaatioiden täydellistä syrjäyttämistä niiden toiminnan kannalta hyvin olennaisen lainsäädännön valmistelussa”. □

Kansalliskirjaston historia

FL Rainer Knapas on 1.3. lähtien kiinnitetty Kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston kirjaston historiatoimikunnan toimittajaksi ja kirjoittajaksi. Tutkimusassistentina toimii Yrjö Klinge. □

Kunniamerkki Hannu Niemelle

Kansalliskirjaston johtokunnan puheenjohtaja, professori Hannu Niemi vastaanotti presidentin linnassa Liettuassa maan 90. itsenäisyyspäivänä 16.2.2008 ”Ansoista Liettualle” ritarikunnan ritariaristin. Professori Niemi on pitkäaikainen Donelaitis-seura-Liettuan ystävät ry:n puheenjohtaja. □

Kansalliskirjasto-lehti verkossa: www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/kklehti/html

Digitaalisen kirjaston infrastruktuuri

– tehokkaan ja nopean tiedonsaannin mahdollistaja

Opetusministeriön hankkeet Arjen tietoyhteiskuntaohjelmassa linjaavat tietoyhteiskunnan kehittämistä koulutuksen, tieteen ja kulttuurin aloilla. Hankkeilla on yhteys kirjastopalvelujen kehittämiseen joko suoraan tai välillisesti. Kirjastoja läheisesti koskevia hankkeita ovat kansallinen digitaalinen kirjasto, yleisten kirjastojen verkkopalvelujen kehittäminen sekä digitaaliset online-sisällöt. Kansallisten strategioiden valossa tietoyhteiskunnan kehittämisen painopisteet ovat keskitetyn infrastruktuurin kehittäminen ja tuottavuuden lisääminen.

Digitaalisen kirjaston välityksellä tutkija, opettaja, opiskelija tai kansalainen saa tarvitsemansa tiedon nopeasti ja vaivattomasti käyttöönsä. Digitaalinen kirjasto käsittää sekä digitaalisessa muodossa olevat tietosisällöt, niiden käytön ja pitkäaikaissäilytyksen mahdollistavat järjestelmät, tiedot kirjastojen kokoelmissa olevista aineistoista sekä varmistaa digitaalisten tietosisältöjen käytön tulevaisuudessa. Parhaimmillaan digitaalinen kirjasto tehostaa myös kirjastojen kokoelmissa olevan painetun aineiston käyttöä.

Tehokkaat ja toimivat tietoverkot ja m.m. käyttäjän tunnistamisen edellyttämä kansallinen infrastruktuuri luo edellytyksiä digitaalisen kirjaston palvelujen kehittämiseksi.

Digitaalisen kirjaston toiminta perustuukin monen toimijan saumattomaan yhteistyöhön. Keskeisiä toimijoita ovat Tieteen tietotekniikan keskus CSC, Kansalliskirjasto, kirjastot ja tutkijat, opettajat, opiskelijat sekä kansalaiset. Myös kansalliset ja kansainväliset järjestelmätoimittajat ja -kehittäjät ovat keskeisiä.

Tieteen tietotekniikan keskus CSC ylläpitää huippunopeaa *FUNET*-tietoverkkoa, Suomen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistä käyttäjä-tunnistusjärjestelmää sekä ylläpitää ja kehittää kirjastokonsortioiden palvelinympäristöä (<http://www.csc.fi>).

Kansalliskirjaston tehtäväkentän laajennuttua vuonna 2006 sillä on lakisääteinen tehtävä

kehittää kirjastoverkon ja Opetusministeriön kanssa määriteltyä palvelukokonaisuutta.

Palveluilla edistetään tiedonsaantiedellytyksiä Suomessa, kehitetään digitaalisen kirjaston palvelu- ja työympäristöä sekä lisätään kirjastotoiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta (Hormia-Poutanen 2006). Kirjastoverkon, Kansalliskirjaston ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tehostaa kirjastojen keskitettyä palveluinfrastruktuuria ja tuottaa osallistuville tahoille lisäarvoa.

Kirjastot kehittävät palveluita omien kehysorganisaatioidensa tarpeita vastaaviksi. Kirjastoilla on myös aivan keskeinen rooli keskitetysti ylläpidettävien palvelujen räätälöinnissä paikalliseen tarpeeseen sopivaksi ja palvelujen markkinoinnissa käyttäjäkunnalle. Toimiva yhteistyö kirjastojen ja Kansalliskirjaston kesken varmistaa palvelujen toteutumisen.

Kirjastopalveluita kehitetään tutkijoille, opettajille, opiskelijoille ja kansalaisille. Käyttäjien tarpeiden tunnistus ja niihin reagoiminen on edellytys palvelujen kehittämiseksi. Lähi-kirjasto on ensisijainen paikallisten tarpeiden

tunnistaja. Digitaalisen kirjaston palveluiden integroiminen erilaisten tiedontarvitsijoiden työskentely-ympäristöön tehostaa tiedonsaantia. Käytännön esimerkkinä tämän tyyppisestä työstä voi mainita *Nelli*-tiedonhakuportaalin ja oppimisympäristöjen (Moodle, Blackboard) integrointikokeilut, joissa tehdään tiivistä yhteistyötä opettajien kanssa.

Digitaalisen kirjaston peruselementit ovat tietosisällöt, tietojärjestelmät ja järjestelmien yhteensopivuuden varmistava standardipohja. Kansalliskirjaston roolia digitaalisen kirjaston kokonaisuudessa on kuvattu oheisessa kuvassa (Kuva 1).

Digitaalisia aineistoja hankitaan ja asetetaan käyttöön lisensoinnin, digitoinnin ja avoimen julkaisemisen sekä vapaakappaletoiminnan kautta. Ohessa hieman tarkemmin lisensoitujen aineistojen merkityksestä eri tieteenaloilla.

Digitaalisen aineiston hankinta: lisensointi

Kansallinen elektroninen kirjasto, FinELib hankkii vuosittain käyttöoikeuksia satoihin

Kuva 1. Kansalliskirjaston palvelut kirjastoille.

hakuteoksiin, noin 300 000 e-kirjaan ja lähes 20 000 elektroniseen lehteen. Kirjastojen valikoima on eri kirjastoissa erilainen johtuen erilaisista käyttäjäryhmistä ja ryhmien tarpeista. Kirjastot hankkivat merkittävän osan verkkoaineistoistaan FinELib-palvelun kautta. FinELib-hankintojen osuus vuonna 2006 oli yliopistojen verkkoaineistojen hankinnasta (€) 75 % ja ammattikorkeakoulujen verkkoaineistojen hankinnasta hieman yli puolet (Tieteellisten kirjastojen yhteistilasto).

Keskitetystä aineistohankinnasta hyötyvät sekä kirjastot että kirjastojen asiakkaat. Kirjastot voivat hyödyntää palveluyksikön asiantuntemusta. Neuvoteltaessa aineistojen käyttö sopimuksia suurelle joukolle organisaatioita yhtä aikaa, saavutetaan hintaetuja ja saadaan sopimuksiin ehtoja, joita yksittäisen kirjaston ei ole mahdollista saada. Keskitetty hankinta on myös tehokasta. Alle puolen miljoonan euron vuosittaisilla hallintokuluilla hankitaan käyttöoikeuslisenssejä noin 15 miljoonan euron aineistoihin.

Kirjastojen asiakkaille hankinta näkyy lisääntyvänä käytössä olevana aineistomääränä. Vuonna 2007 tehdyn käyttäjäkyselyn mukaan tutkimuslaitosvastaajista 70 % löysi hyvin tai erittäin hyvin organisaationsa aineistotarjonnasta oman alansa keskeiset aineistot. Ammattikorkeakouluissa vastaava luku oli 40 %. Yliopistoissa 60 % vastaajista löysi oman yliopistonsa tarjonnas-

ta hyvin tai erittäin hyvin oman alansa keskeiset aineistot.

Yliopistoissa keskeisten aineistojen löytymiseen vaikutti tieteenala. Kauppätieteissä, luonnontieteissä ja lääketieteissä sähköisten aineistojen tarjonta oli hyvää: noin 80 % näiden alojen vastaajista löysi hyvin tai erittäin hyvin oman alansa keskeiset aineistot. Humanistien ja oikeustieteilijöiden keskeisten aineistojen osalta tilanne ei ole yhtä hyvä: vain 45 % näiden alojen vastaajista löysi hyvin tai erittäin hyvin yliopistonsa aineistotarjonnasta oman alansa keskeiset aineistot (FinELib-käyttäjäkysely).

Yliopistoissa kirjastojen aineistohankinta on siirtynyt vahvasti elektronista aineistoa kohti. Vuonna 2006 yliopistot hankkivat jo enemmän (€) e-aineistoja kuin painettuja aineistoja. Ammattikorkeakouluissa valtaosa hankituista aineistoista on edelleen painettuja. Yleisten kirjastojen tilastossa ei ilmoiteta erikseen painettuja ja sähköisiä aineistoja.

Järjestelmäarkkitehtuuri ja sen kehittäminen

Kansalliskirjasto ylläpitää ja kehittää digitaalisen kirjaston palvelu- ja työympäristöä, jonka keskeiset järjestelmät ovat Voyager-kirjastojärjestelmä, Nelli-tiedonhakuportaali sekä DSpace-ohjelmistoon perustuva julkaisuarkistopalvelu (Taulukko 1). Standardisointityö ja formaat-

PALVELU	KÄYTTÄJÄT	KEHITTÄMISHANKKEET
Voyager-kirjastojärjestelmä	21 yliopistoa 16 erikoiskirjastoa 27 ammattikorkeakoulua	Uusi yhteisluettelo Kaukopalveluohjelmisto
Nelli	20 yliopistoa 27 ammattikorkeakoulua 19 maakuntakirjastoa	Käyttäjätunnistus (HAKA) Nelli-oppimisympäristöt Etäkäyttö yleisissä kirjastoissa
DSpace	3 yliopistoa Kaikki ammattikorkeakoulut 2008 alkaen Kokoelmakarttakirjastot	Amk-julkaisuarkistopalvelu Tilastointi
Standardointi	Yliopistot ja amk:t 2008/2009 Yleiset kirjastot 2010	MARC21-luettelointiformaatti

Taulukko 1. Kansalliskirjaston ylläpitämien infrastruktuuripalvelujen käyttäjäkunta ja käynnissä olevia kehittämishankkeita.

tien kehittäminen ovat oleellinen osa digitaalisen kirjaston toiminta- ja kehittämisellä varmistamista. Palveluista kirjastojärjestelmä ja Nelli sisältyvät kirjaston laajennettuun tehtäväkenttään. DSpace-palvelu on maksullista palvelutoimintaa.

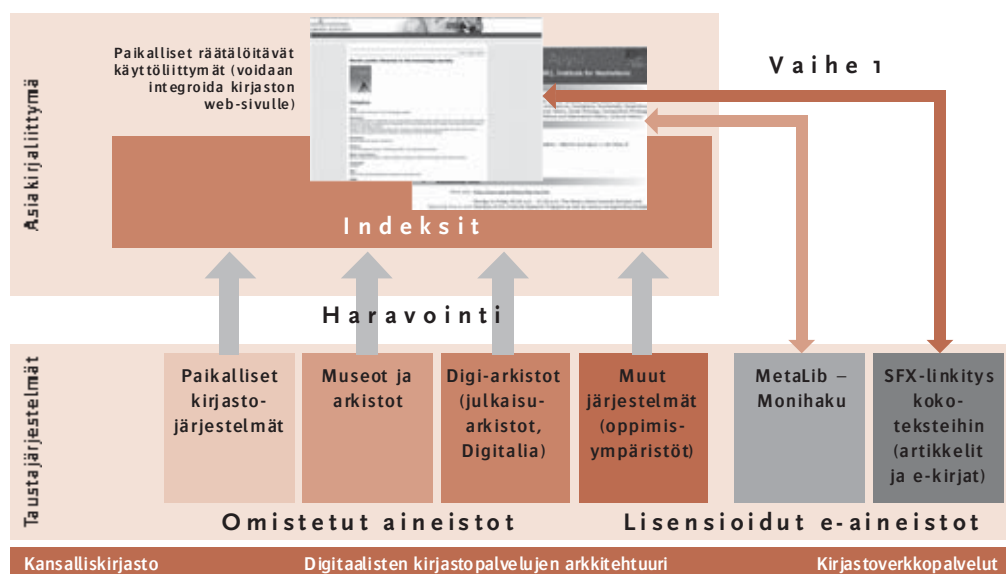
Kansalliskirjasto kerää säännöllisesti palautetta kirjastoverkolta keskitettyjen palvelujen tärkeydestä ja kirjastojen tyytyväisyydestä palveluihin. Palveluita kehitetään kirjastoverkkoa kuullen. Asiakaskyselyt toteutetaan joka toinen vuosi, seuraava kysely toteutetaan keväällä 2008.

Digitalisoitumisen yleistyessä tietoa digitaalisesta aineistosta tuotetaan moneen järjestelmään, esimerkkeinä kirjastoluettelot, julkaisuarkistot, tutkimusrekisterit ja kokotekstiaineistojen tietokannat. Tiedontarvitsijan on yhä vaikeampi tietää, mistä tietoa pitäisi hakea. Nelli-portaali on osaratkaisu tiedon löytyvyyden helpottamisessa, mutta uusia entistä helpokäyttöisempiä ratkaisuja tarvitaan.

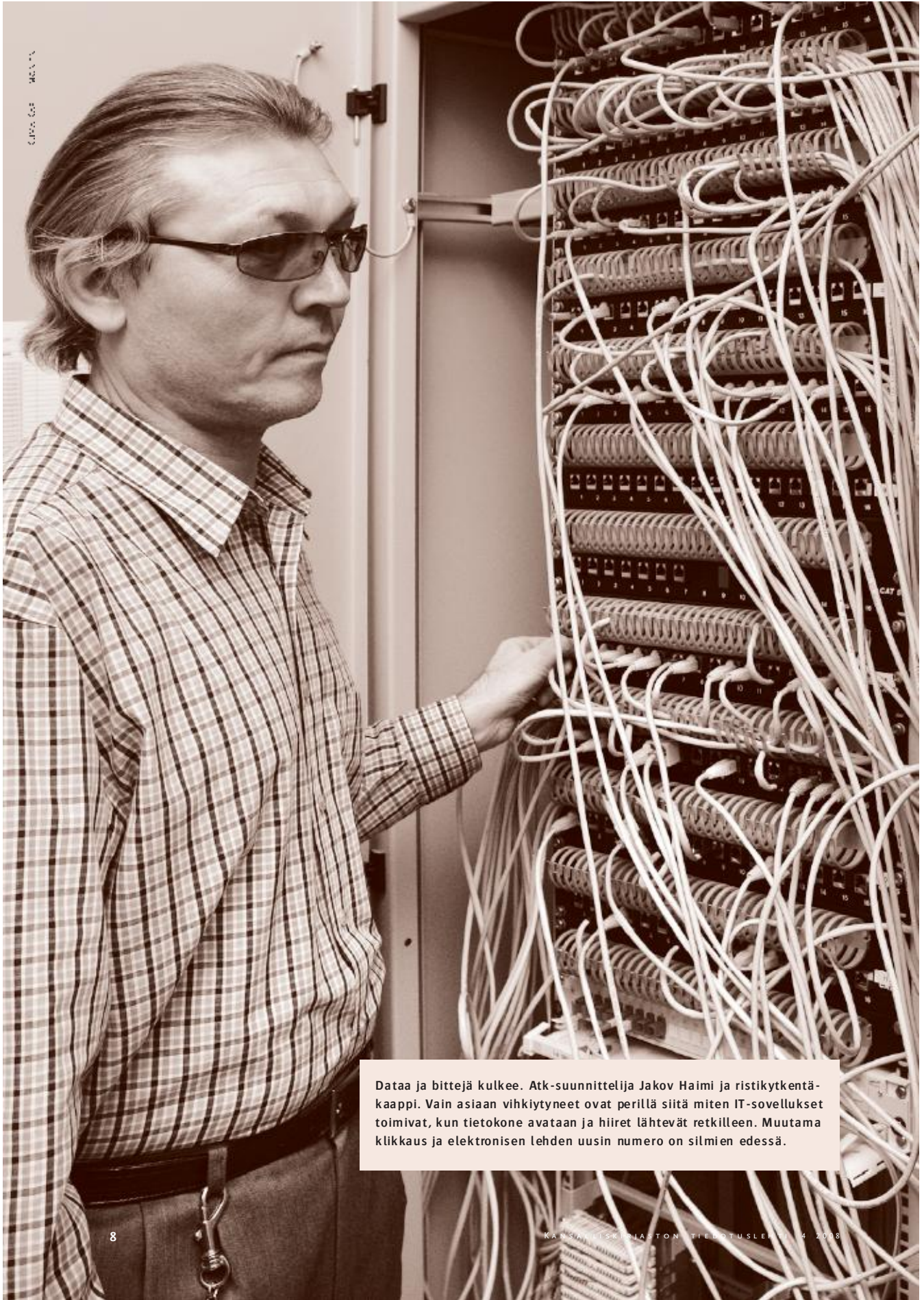
Tutkijoiden ja muiden tiedontarvitsijoiden kannalta nopea, helppo ja tarkoituksen-

mukainen pääsy tietoa-aineistoihin on oleellista. Kansainvälisessä tarkastelussa tiedontarvitsijan käyttäytyminen ja tarve on ollut tietojärjestelmien kehittämisessä kehittämistyön lähtökohta. Näköpiirissä on, että taustajärjestelmät ja asiakkaiden käyttöympäristö erotetaan toisistaan, jolloin käyttäjille voidaan tarjota helpokäyttöinen ja räätälöitävä tiedonhaun ympäristö (Kuva 2). Vastaavasti kirjastojen tekniset järjestelmät voidaan räätälöidä kirjastojen tarpeita vastaaviksi.

Uuden sukupolven tiedonhaku- ja käyttöympäristöratkaisuja on jo markkinoilla. Uuden järjestelmän hankinta on periaatteessa mahdollista varsin nopealla aikajänteellä. Uuden sukupolven kirjastojärjestelmiä sen sijaan ei vielä ole markkinoilla ja arvio on, että niiden kehittämiseen menee noin 3–5 vuotta. Digitaalisen kirjaston kehittämisessä kansallisella tasolla on tällä hetkellä syytä keskittyä sellaisiin kehittämishankkeisiin, joiden avulla kansallista infrastruktuuria voidaan pitkäjänteisesti kehittää ja istuttaa ajallaan uuteen arkkitehtuuriin. Esi-

Kuva 2. Asiakkaiden käyttöympäristö ja kirjaston tuotantoympäristö erotetaan toisistaan uuden sukupolven ratkaisussa.

Dataa ja bittejä kulkee. Atk-suunnittelija Jakov Haimi ja ristikytkentä-kaappi. Vain asiaan vihkiytyneet ovat perillä siitä miten IT-sovellukset toimivat, kun tietokone avataan ja hiiret lähtevät retkilleen. Muutama klikkaus ja elektronisen lehden uusin numero on silmien edessä.

merkkeinä voi mainita uuden asiakasliittymän, kansallisen yhteisluettelon kehittämisen ja formaattiuudistuksen.

Uusi vapaakappalelaki, joka kattaa myös elektroniset vapaakappaleet tuli voimaan 1.1.2008. Lain uudistamisen yhteydessä kirjaston resursointia vapaakappaletyössä vahvistettiin. Kansalliskirjaston ja muiden muistiorganisaatioiden tehtävänä on huolehtia digitaalisten aineistojen saatavuudesta ja säilymisestä pitkällä aikajänteellä. Pitkäaikaissäilytysjärjestelmät ovat varsin monimutkaisia ja siitä syystä markkinoilla ei ole monia kirjastoille soveltuvia vaihtoehtoja. Kiinnostavaa kehitystyötä on käynnissä ja tiedossa olevien suunnitelmien mukaan uuden sukupolven pitkäaikaissäilytysjärjestelmä olisi käytettävissä vuonna 2010.

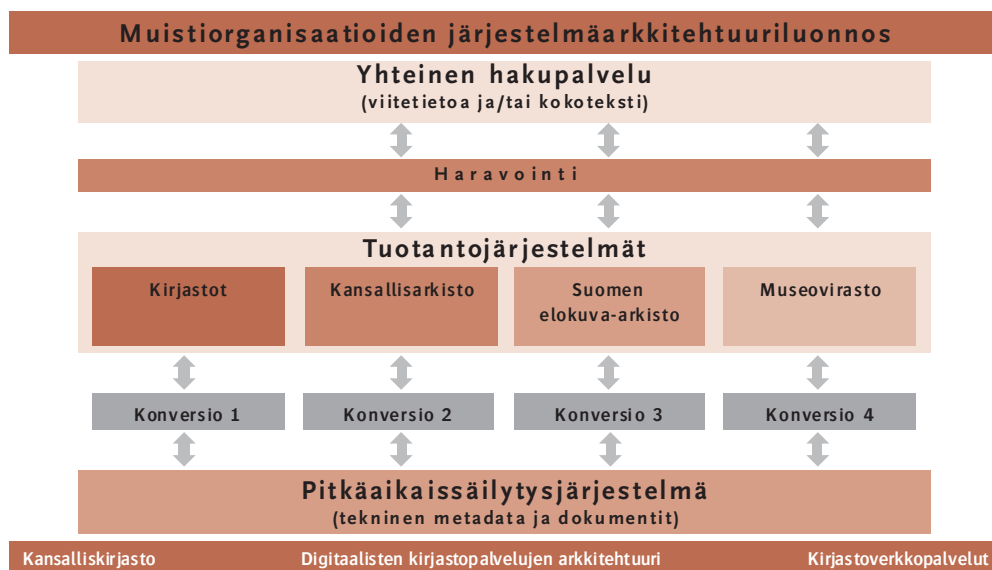
Kuten yllä on kuvattu, järjestelmäarkkitehtuuriin kohdistuu suuria kehittämispaineita. Kaksi merkittävää elementtiä ovat:

- Asiakkaiden käyttöympäristön ja kirjastojen tuotantoympäristön erottaminen toisistaan
- Digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytys

Kansalliskirjasto on vuoden 2007 aikana työstänyt tulevaisuusvisiota järjestelmäarkkitehtuurista usealla foorumilla. Opetusministeriön asettama sähköisen aineiston pitkäaikaissäilytystä ja käyttöä koskeva työryhmä on ollut hyvin keskeinen. OPM:n kautta työ linkittyy myös hallituksen Arjen tietoyhteiskuntaohjelmaan. Pitkäaikaissäilytystyöryhmän visio tulevaisuuden arkkitehtuurista on esitetty oheisessa kuvassa (Kuva 3).

Arjen tietoyhteiskuntaohjelman *Kansallinen digitaalinen kirjasto* -hanke on koko opetusministeriön yhteinen ponnistus. Hankkeen tavoitteena on edistää kaikkien kulttuuriaineistojen ja tieteellisen tiedon digitointia, sähköistää saatavuutta ja pitkäaikaissäilymistä. Opetusministeriö koordinoi hanketta ja organisoisi sen kevään 2008 aikana.

Kansalliskirjaston tietohallintostrategia on paraikaa lausuntokierroksella. Kirjastojen järjestelmäarkkitehtuuri on muutosvaiheessa ja strategia on auttanut priorisoimaan lähivuosien keskeisiä kehittämishankkeita. Se, miten nope-

Kuva 3. Muistiorganisaatioiden järjestelmäarkkitehtuuri.

asti strategiaa voidaan toteuttaa, riippuu kirjastojen yhteisen tahtotilan muodostumisesta sekä rahoitusratkaisuista.

Lopuksi

Nykyinen työnjakomalli CSC:n, Kansalliskirjaston ja kirjastoverkon kesken on Euroopassa ainutlaatuinen. Suomen kirjastojen keskinäistä yhteistyötä ja kykyä sopia yhteisistä hankkeista pidetään hyvänä esimerkkinä monissa maissa. Toimintaympäristön suuri rakenteellinen muutos saattaa horjuttaa nykyistä työnjako- ja yhteistyömallia. Mikä tulee olemaan keskitettyjen palvelujen rooli tulevassa korkeakoulu- ja kuntaverkossa? Teknologian nopea kehittyminen puolestaan asettaa suuria osaamishaasteita kirjastopalveluiden kehittäjille. Työnjako eri toimijoiden kesken ja palvelujen tarkoituksenmukainen keskittäminen vastaa valtionhallinnon IT-strategioiden linjauksia. Avoin keskustelu ja innovointi kirjastoissa tulevaisuudessa tarvittavista ratkaisuista on nyt paikallaan. □

Lisätietoja:

Tieteen tietotekniikan keskus CSC. <http://www.csc.fi>

Hormia-Poutanen, K. 2006. Helsingin yliopiston kirjastosta Kansalliskirjastoksi – Kansalliskirjaston palvelutehtävä laajenee. Signum 4, 2006.

FinELib-konsortio. <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib.html>

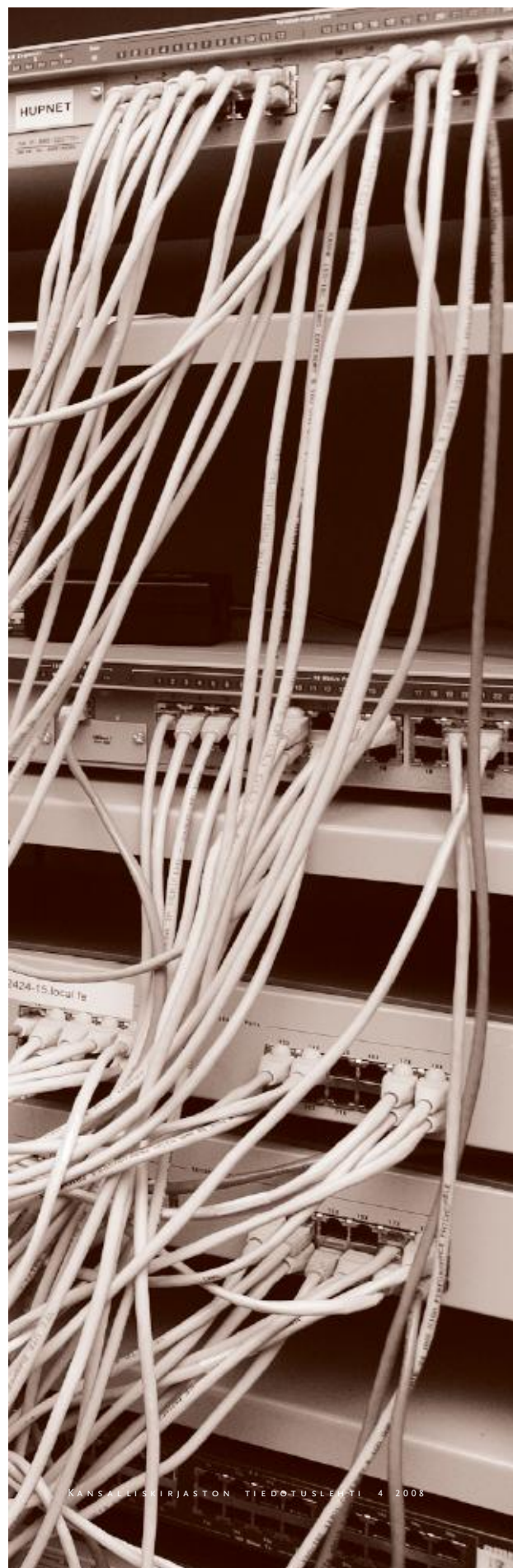
Tieteellisten kirjastojen yhteistilasto KITT (<https://yhteistilasto.lib.helsinki.fi/index.jsp>)

FinELibin käyttäjäkysely (<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib/vaikutavuus/kayttajakyselyt.html>)

Yleisten kirjastojen tilasto (<http://tilastot.kirjastot.fi/>)

Sähköisen aineiston pitkäaikaissäilytystä ja käyttöä koskevan työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:2. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tro2.pdf?lang=fi>

Arjen tietoyhteiskunta. <http://www.arjentietoyhteiskunta.fi/>

Uusi arkkitehtuuri – paremmat palvelut

Kansalliskirjaston digitaalisen kirjaston määrittelytyöstä ja tietohallintostrategiasta on kummunnut kehittämishankkeita, joista on koottu laaja-alainen järjestelmäarkkitehtuurihanke. Sen tavoitteena on rakentaa tehokas ja kilpailukykyinen tieto- ja viestintäinfrastruktuuri Suomen kirjastoverkolle.

Järjestelmäarkkitehtuurin kehittäminen jaakautuu kolmeen toisiinsa nivoutuvaan osahankkeeseen:

- 1) asiakasliittymä
- 2) kansallinen yhteisluettelo ja myöhemmin kansallinen kirjastojärjestelmä
- 3) pitkäaikaissäilytysjärjestelmä (PAS)

Muistiorganisaatioiden asiakasliittymä

Käyttäjät tarvitsevat yksinkertaisen, helpon ja nopean asiakasliittymän, jonka avulla he saavat käyttöönsä kaikki tarvitsemansa digitaaliset dokumentit.

Muistiorganisaatioiden asiakasliittymä on *Nelli*-tiedonhakuportaalin laajennettu versio, joka korvaa kirjastojärjestelmien ja tiedonhakuportaalien käyttöliittymät. Se tulee

olemaan myös kansallisen pitkäaikaissäilytysjärjestelmän käyttöliittymä. Asiakasliittymää pitää tarvittaessa voida käyttää yhden luukun palveluna Suomen kaikkien muistiorganisaatioiden digitaalisiin tietovarantoihin.

Muistiorganisaatioiden tieto- ja viestintäinfrastruktuuria pitää kehittää kansallisesti yhtenäiseksi, mutta myös paikalliset tarpeet on huomioitava – käyttöliittymäpalveluiden pitää taipua täyttämään asiakkaiden odotukset. Tulevaisuuden asiakaspalvelut tulee toteuttaa yhteisöllisesti kirjasto 2.0 -filosofian mukaisesti.

Kirjastojärjestelmäarkkitehtuuri

Kirjastojärjestelmäarkkitehtuuri jaetaan kahden osaan: asiakasliittymään ja taustajärjestelmiin. Monista rinnakkaisista palveluiden käyttöliittymistä siirrytään yhteen asiakasliittymään, joka tarjoaa yhtenäisen näkymän taustajärjestelmien palveluihin. Taustajärjestelmiä ovat esimerkiksi kirjastojärjestelmä, pitkäaikaissäily-

tysjärjestelmä, monihakupalvelu ja digitaaliset arkistot.

Kaikki tutkimuksen ja opetuksen laadukkaat

"Saa se rönsyilläkin!" toteaa Ari Rouvari Aki Kankaalle järjestelmäarkkitehtuurista.

ja relevantit tietovarannot tarjotaan asiakkaille yhden luukun palveluna. Palvelussa yhdistyvät paitsi kirjastojen, myös museoiden, arkistojen ja muiden tiedontarjoajien aineistot. Palvelu perustuu asiakkaiden tarpeisiin, ei organisaatiotaijoihin tai aineistotyypin erotteluun.

Asiakkaiden käytössä on kattava, ominaisuuksiltaan monipuolinen ja ajanmukainen tiedonhaun käyttöliittymä. Se vastaa asiakkaiden odotuksiin tiedonhaun nopeudesta ja tuloksellisuudesta. Tunnistautumalla (henkilökohtaisella

tunnuksella ja salasanalla) asiakkaat saavat omat palvelunsa käyttöön aina ja kaikkialla.

Asiakasliittymä perustuu mahdollisimman pitkälti tietovarantojen etukäteen indeksointiin. Data voidaan näin käsitellä asiakkaiden kannalta mielekkäiksi kokonaisuuksiksi, ja haut ovat nopeita.

Järjestelmään voidaan indeksoida Suomen kaikki kirjastoluettelot viitteineen sekä lisäksi myös muidenkin muistiorganisaatioiden aineistot. Nelli-portaalissa puolestaan haut ovat muutamia marginaalisia indeksejä lukuun ottamatta tehty aina tosiaikaisina monihakuina etätietokantoihin.

Monihakusovellusta tarvitaan kuitenkin edelleen täydentämään indeksointia, sillä nykyisin ei ole taloudellisesti järkevää indeksoida lisensoitujen lehtiartikkelien metatietoja järjestelmään. Toisaalta FinELibin hankkimat lehtitietokantojen käyttölisenssit eivät oikeuta artikkelien indeksointiin ja toisaalta artikkelien viitetietojen indeksointia järkevämpää on tehdä kokotekstihakua, jotka jo nyt ovat käytössä useissa Nelliin lehtiartikkelihauissa.

Uusi asiakasliittymä korvaa nykyisten järjestelmien käyttöliittymät, mutta tarvitsee toimiakseen taustalle kirjastojärjestelmät, monihakusovelluksen ja digitaaliset arkistot.

Tiedonhakupalvelut voidaan integroida niihin käyttöliittymiin, joita tiedontarvitsijat käyttävät – palvelut viedään sinne missä asiakkaat ovat. Palveluorganisaatiot voivat rakentaa eri asiakasryhmille oletusnäkymiä, mutta myös asiakkaat itse voivat räätälöidä omaa työympäristöään.

Tiedonhaku voidaan upottaa oppimisympäristöihin ja muihin verkkoympäristöihin niin, että siitä tulee luonteva osa käyttäjän verkossa työskentelyä ja oleskelua. Kirjastopalveluihin ei tarvitse erikseen hakeutua, vaan ne ovat aina tarjolla.

Kohti kansallista yhteisluetteloa

Kirjastojen tieto- ja viestintäinfrastruktuurin ydin tulee olemaan kansallinen yhteisluettelo, jossa tulisi olla kirjastojemme kokoelmien kaikki bibliografiset tiedot mahdollisimman laajasti. Se olisi onnistunut esimerkki Suomen kirjastosektorien yhteistyöstä.

Toteutuessaan kansallinen yhteisluettelo vähentää päällekkäistä työtä ja sen myötä kirjastojen yhteinen omaisuus on selkeästi järjestetty. Tavoitteena on luetteloita yhteiseen luetteloon kaikki bibliografiset tiedot kirjastojen aineistoista. Lainaustoimintaa varten paikallisiin kirjastojärjestelmiin luetteloitaan kirjastojen omistamat niteet ja ne yhdistetään kansallisessa yhteisluettelossa oleviin bibliografisiin tietoihin.

Kansallinen yhteisluettelo yhdessä kansallisen kuvailuformaattihankkeen (MARC 21) kanssa mahdollistaa luetteloinnin yhtenäistämisen ja kehittämisen. Kirjasto 2.0 -palvelujen toteuttamiseksi yhteisluettelo on kokonaisuutena riittävä, jotta saadaan riittävä asiakkaiden lukumäärä tuottamaan esimerkiksi kirjojen arvosteluja, ja josta saadaan helposti RSS-syötteinä maamme kirjastojen uudet kirjat.

Muistiorganisaatioiden asiakasliittymä-, kansallinen yhteisluettelo- ja luettelointiformaattihankkeita seuraa luonnollisena jatkeena visio kansallisesta kirjastojärjestelmästä. Asiakasliittymä korvaa rinnakkaiset käyttöliittymät ja helpottaa digitaalisen kirjaston käyttöä. Seuraava kehityskohde on taustajärjestelmien yhdistäminen helpottamaan myös digitaalisen kirjaston ylläpitoa.

Nykyisen teknologian ja kirjastojen asiantuntijoiden osaamisen avulla tieto- ja viestintäinfrastruktuuripalvelut voidaan toteuttaa. Kyse ei ole oikean teknologian löytämisestä vaan yhteisen tahtotilan saavuttamisesta.

Pääsuunnittelija Ari Rouvari
Kirjastoverkkopalvelut
Kansalliskirjasto

Pimeä keskiaika päättyy

Sähköisen aineiston säilyttämisestä on tulossa arkipäivää. Kirjastot, arkistot ja museot työskentelevät myös sähköisen kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi.

Vuonna 1997 Terry Kury kirjoitti pahaenteisesti otsikoidun artikkelin *A Digital Dark Ages? Challenges in the Preservation of Electronic Information*. Hän maalasi synkän kuvan tilanteesta, jossa digitaalisen informaation säilymistä uhkasivat laitteiden ja muistivälineiden vanhentuminen ja vaurioituminen. Erilaisten tiedostomuotojen hallitsematon lisääntyminen ja niiden herkkä riippuvuus tietyistä ohjelmistoista ja ohjelmistoversioista oli muodostumassa hallitsemattomaksi. Ylipäänsä tuntui vallitsevan lyhytnäköinen välinpitämättömyys digitaalisen aineiston pysyvistä arvosta – niin kulttuurisesta kuin taloudellisestakin. Kury joutui 1997 toteamaan, ettei digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytykseen ollut vielä edellytyksiä.

Mikä on tilanne 10 vuotta myöhemmin? Kury esitti kirjoituksessaan toimenpiteitä, joiden avulla torjua aineistojen väistämätöntä menettämistä. Muun muassa alan tutkimusta olisi lisättävä, säilytettävän aineiston valintaperusteet tulisi selkeyttää, olisi pidettävä huolta tekijänoikeuksien kunnioittamisesta, ja pitkäaikaissäilytykselle olisi hankittava hyväksyntä osana julkisten muistiorganisaatioiden tehtäväkenttää siihen liittyvine resursseineen.

Voidaan onneksi sanoa, että nykyään pitkäaikaissäilytyksen tärkeys on tunnustettu, ja tietous siihen liittyvistä ongelmista on kasvanut. Kirjoituksessaan ”Ten Years Later” Priscilla Caplan toteaa, ettei pitkäaikaissäilytys enää ole ”esoteerinen konsepti”, vaan käytännön ongelma, jota

on käyty ratkaisemaan. Alalla on todellakin tapahtunut paljon tutkimusta ja kehitystyötä. Caplan uskaltautuu arvioimaan, että ”päinvas-toin kuin monet arvelevat, me kyllä tiedämme kylliksi voidaksemme tehokkaasti säilyttää pitkäaikaisesti suuria määriä tekstiä, kuvaa, ääntä ja videota, jos vain sovellamme tietämyksemme toimivan säilytysjärjestelmän rakentamisessa.”

Näyttää todella siltä, että pitkäaikaissäilytyksen työkalut ovat olemassa. Haaste piilee tehtäväkentän monimutkaisuudessa, aineistojen määrässä ja siinä, kiinnitetäänkö säilyttämiseen huomiota kylliksi ja ajoissa.

Uudenlaisia ongelmia

Sähköisiä aineistoja on ollut olemassa jo vuosikymmeniä, mutta ajatus suurten informaatiomäärien säilyttämisestä elektronisessa muodossa ei aluksi ollut edes toteutettavissa; pitkään välineet olivat liian kalliita ja liian epävarmoja. Vasta vähitellen sähköinen pitkäaikaissäilytys on muodostunut varteenotettavaksi vaihtoehdoksi.

Verrattuna painettuihin aineistoihin, sähköinen aineisto tuottaa aivan uudenlaisia ongelmia. Se on verraten helposti vaurioituvaa. Kun muistivälineissä käytetään suhteellisen uusia materiaaleja, kestävyys on joskus aiheuttanut ikäviä yllätyksiä. Esimerkiksi CD-levyjä ei voi missään tapauksessa pitää niin luotettavana säilytysvälineenä kuin aluksi uskottiin. Ongelmia pahentaa vielä se, että aineiston vauriot eivät aina ole silminnähtäviä, eikä niitä kokonaan

voi estää huolellisella säilyttämiselläkään. Tarvitaan aktiivista aineiston kunnon seuranta ja toimenpiteitä käytettävyyden varmistamiseksi.

Sähköinen aineisto on riippuvaista oikeista toistovälineistä. Hyvin säilynyt ja käyttökelpoinen levy tai tiedosto ei auta, jos käytettävissä ei ole ohjelmaa, jolla sitä voi käyttää. Säilynyt ohjelma puolestaan ei hyödytä, ellei ole olemassa laitealustaa, jolla se toimii. Miten tahansa tämänkin ongelma ratkaistaankaan, tiedossa on hankala urakka, jossa moni asia voi mennä vikaan.

Pitkäaikaissäilytyksen salaisuus on se, että mitään salaisuutta ei ole. Säilymisen varmistamiseen ei liity mitään erikoista teknologiaa. Sen takaavat päivittäin varsin arkipäiväiset hyveet: huolellisuus, suunnitelmallisuus ja tarpeelliset investoinnit. Sinänsä varsin yksinkertaiset toimenpiteet on koottava prosessiksi ja järjestelmäksi, jossa pystytään käsittelemään suuria aineistomääriä luotettavasti ja taloudellisesti. Siksi on tärkeää, että myös prosessit ja rakenteet ovat olleet tutkimuksen ja standardoinnin kohteena. Yksi tärkeimmistä ohjenuorista on OAIS-standardi (*ISO 14721:2003 Reference Model for an Open Archival Information System*), jossa luodaan säilytysjärjestelmän teorettinen malli. Standardin käsitelmäärittelyt ovat suureksi avuksi etenkin silloin, kun eri alojen asiantuntijat puhuvat aineistojen käsittelystä. Standardia suomennetaan paraikaa. Toinen maininnan arvoinen opas on *Trustworthy Repositories Audit & Certification: Criteria and Checklist (2007)*. Se määrittelee vaatimukset, jotka aineiston säilyttäjän organisaation, prosessien ja välineiden on täytettävä, jotta säilyminen olisi nykytiedon valossa turvattu.

Sähköiset julkaisut Kansalliskirjaston vastuulla

Kansalliskirjaston toiminnassa sähköisen aineiston pitkäaikaissäilytyksen keskiössä ovat vapaa-kappaleaineistot.

Vuonna 2006 tapahtunut tekijänoikeuslain uudistus antoi Kansalliskirjastolle mahdollisuuden kerätä talteen suomalaisia verkkojulkaisuja, ja vuoden 2008 alussa voimaan tullut laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä teki siitä kirjaston lakisääteisen tehtävän. Kaikkea on tietenkin mahdotonta kerätä talteen – lain mukaan keruun tarkoituksena on tallettaa kattava ja monipuolinen otos. Tällä hetkellä keruuvauhti on noin 50 miljoonaa tiedostoa vuodessa.

Noin kymmenen vuoden jakso ennen vuotta 2006, www:n olemassaolon ensimmäiset vuodet, ovat siis jäämässä melko pimeään keskiajan kaudeksi. Lohdullista toki on, että The Internet Archive (<http://www.archive.org/>) on säilyttänyt jonkin verran myös suomalaista materiaalia, ja kenties kauaskatseiset ylläpitäjät ovat siellä täällä arkistoineet itselleen vanhoja sivustoja.

Verkkoaineistot ovat pitkäaikaissäilytyksen kannalta haastavia. Emme voi etukäteen tietää, mitä kaikkia tiedostomuotoja aineisto sisältää tai mitä apuohjelmia sivujen katselu edellyttää. Suurten aineistomäärien keruuta ei voida yksityiskohtaisesti valvoa, joten emme voi varmasti tietää, onko jokin yksittäinen sivu arkistoitunut onnistuneesti. Linkit ja niiden toimivuus ovat käytettävyyden edellytys – niiden ylläpito myös hyvin pitkällä aikavälillä on tärkeää.

Vanhempaa perua on Kansalliskirjaston vastuu digitaalisista tallenteista, tyypillisesti CD- ja DVD-levyistä, joita kirjasto on saanut luovutuksina.

Vapaakappaleiden lisäksi Kansalliskirjaston tulee säilyttää kokoelmien digitoinnissa syntyvää aineistoa. Vaikka niistä on periaatteessa

Tietokoneilla on elinikänsä kuten ihmisilläkin, mutta kaikki on katoavaa, tiedostot, ohjelmat, laitealustat... Prosesseja ja järjestelmiä standardoimalla voidaan edesauttaa sähköisten tietoaineistojen säilymistä ja käytettävyyttä myös tulevien sukupolvien tarpeisiin.

olemassa fyysinen alkuperäiskappale, on myös digitaalisesta kopiosta pidettävä hyvää huolta. Uudelleen digitoinnin tarvetta ei pitäisi päästää syntymään.

Kohti muistiorganisaatioiden yhteistyötä

Opetusministeriö asetti helmikuussa 2007 työryhmän, jonka tuli selvittää sähköisten aineistojen säilymisen ja saatavuuden varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä.

Työryhmä sai tehtäväkseen laatia sähköisten aineistojen pitkäaikaisen säilytyksen ja käytön kansalliset periaatteet, laatia suunnitelma pitkäaikaissäilytyksen järjestämisestä ja vastuutahoista, selvittää mahdollisuudet yhteisen infrastruktuurin rakentamiseen. Työryhmä keskittyi ennen kaikkea lakisääteiseen säilyttämiseen opetusministeriön hallinnonalalla, mutta se sivusi myös esimerkiksi avoimia julkaisuarkistoja ja tutkimusaineistoja.

Työryhmässä olivat muistiorganisaatioista Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Museovirasto, Suomen elokuva-arkisto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto ja Suomen Jazz & Pop Arkisto. Tämän lisäksi työryhmässä olivat mukana tieteen tietotekniikan palveluita tuottava CSC, Suomen Open Access -työryhmä (FinnOA) sekä kuntien ja valtion tietohallintoyhteistyön (kunta-IT ja valt-IT) edustajat. Työryhmän puheenjohtaja oli arkistoneuvos *Markku Nenonen*.

Ensinnäkin työryhmä tarkasteli pitkäaikaissäilytystä osana sähköisen aineiston koko elinkaarta. Monella tapaa tuli esiin se, että epäonnistuneet ratkaisut sähköisen aineiston luomisessa ja muokkaamisessa saattavat suuresti haitata aineiston säilymistä käyttökelpoisena. Tällä saralla muistiorganisaatiot joutuvat tietenkin tarkastelemaan ja kehittämään omaa toimintaansa, mutta tärkeää on myös pitkäaikaissäilytystä koskevan tietämyksen levittäminen kaikkialle. Yhtenä aloitteena voi mainita

Suomen Jazz & Pop Arkiston perustama pitkäaikaissäilytyksen wiki, johon kerätään kuvan ja äänen säilytyksessä tarpeellista tietämystä (<http://www.jazzpoparkisto.net/digiwiki/>).

Toisaalta ryhmän pohdinnoissa korostui se, että säilyttämisen tarkoituksena on aineiston käyttö; säilytyksen tulee siis tukea aineiston löydettävyyttä ja käytettävyyttä, mikä vaatii mm. oikeuksien hallinnan huomioimista. Tämän takia työryhmä kytki säilytyksen laajempaan visioon muistiorganisaatioiden järjestelmäarkkitehtuurista.

Tavoitteena yhteinen alusta

Työryhmän saavutuksista tärkein on ehdotus pitkäaikaissäilytyksen yhteisestä infrastruktuurista. Toimintamalli olisi kansainvälisestikin uusi, mutta työryhmä päätyi siihen tulokseen, että säilytystehtävissä eri muistiorganisaatioissa on enemmän yhteistä kuin erottavaa ja että yhteistyöllä voidaan saavuttaa sekä laatua että tehokkuutta. Viime kädessä säilyttämisen kohteena olevat bitit ovat kaikkialla samanlaisia. Käyttökelpoisen säilytysjärjestelmän on joka tapauksessa tarjottava joustavasti ja monipuolisesti mahdollisuuksia erilaisten prosessien hallintaan, joten usean organisaation mukaantulo ei monimutkaista järjestelmälle asetettavia vaatimuksia kohtuuttomasti.

Infrastruktuurin suunnittelu ja toteuttaminen on joka tapauksessa hyvin mittava hanke, jonka rahoituksessa ja toimintamallissa on vielä kosolti selvitettävää.

Pitkä häntä on yhteinen asia

Chris Anderson toi teoksessaan *The Long Tail: Why the Future of Business is Selling Less of More* (2006) laajaan tietoisuuteen muutokset, joita tietoverkkojen tarjoamat mahdollisuudet ovat aiheuttaneet. Esimerkiksi kirjakauppa pys-

tyy verkkokaupassa myymään vähän kysyttyä ja aiemmin vaikeasti saatavissa ollutta aineistoa. Menekki on suhteellisen vähäistä, mutta kustannuksetkin voidaan painaa alas. Fyysisessä kirjakaupassa tällaisesta toiminnasta olisi vaikea saada kannattavaa. Ajattelipa asiaa sitten kaupallisen toiminnan tai julkisen palvelun kannalta, on hyvä tiedostaa tähän liittyvät mahdollisuudet. Niiden toteutuminen edellyttää kuitenkin

aineiston säilyttämistä käyttökelpoisena. Mitä varhemmin siihen varaudutaan, sitä paremmin se onnistuu.

Esa-Pekka Keskitalo, pääsuunnittelija
Kirjastoverkkopalvelut
Kansalliskirjasto

Tiesitkö että...

KANSALLISKOKOELMASSA ON YLI 85 000 JULISTETTA!

Kansalliskokoelman luetteloimattomaan aineistoon kuuluu noin 85 000 kotimaisen julisteen kokoelma 1800-luvulta nykypäivään. Kansalliskirjasto saa kotimaiset julisteet lakisääteisinä vapaakappaleina. Julisteet kuvastavat aikansa poliittisia näkemyksiä sekä kansan arkea ja juhlaa.

Kokoelmassa on runsaasti:

- vaalijulisteita
- teatteri- ja elokuvajulisteita
- huvitilaisuuksien julisteita
- matkailujulisteita
- erilaisia tuotemainoksia

Kansalliskokoelman julisteisiin kuuluvat erillisinä kokonaisuuksina Mathias Weckströmin kokoelma, jossa on harvinaisia teatteri-, konsertti- ja sirkusjulisteita vuosilta 1809–1890 sekä kokoelma Aleksanterin teatterin julisteita vuosilta 1885–1917.

Kotimaisten julisteiden ohella Kansalliskirjaston kokoelmissa on myös ulkomaisia julisteita:

- Slaavilaisen kirjaston kokoelmiin kuuluu Venäjän-Japanin sodan sekä ensimmäisen maailmansodan aikaisia julisteita
- Erikoiskokoelmiin kuuluvat ministeri Erik Ehrströmin ja suurlähettiläs Maurice de Coppel'n ranskalaisten ensimmäisen maailman sodan aikaisen julisteiden kokoelmat. Coppel'n kokoelmassa on myös harvinaisia ranskalaisia 1900-luvun alun matkailujulisteita.

Kansalliskokoelman julisteet on järjestetty aiheen mukaan. Julisteet ovat asiakkaiden käytettävissä kirjaston erikoislukusalissa.

Lisätietoja kansalliskokoelman julisteista:

kk-pienpainatteet@helsinki.fi puh: (09) 191 24487

Kansalliskokoelman uudempia julisteita edustaa Helsingin 2005 MM-kisajuliste. Suunnittelu Markku Piri, toteutus Pentti Järvinen.

Digitoinnin palvelu- ja osaamiskeskus

Kulttuuriperintöalan yhtenäiset digitointikäytännöt, muistiorganisaatioiden yhteistyö ja laajat sisältöpalvelut ovat tietoyhteiskunnan perustana. Kehittyvässä *European Digital Libraryssä* ja *Europeana*-palvelussa (www.europeana.eu) on Suomenkin oltava vahvasti mukana. Muistiorganisaatioiden eräs vastaus haasteisiin on kirjastojen, arkistojen ja museoiden digitoinnin palvelukeskus. Palvelukeskuksen perustana on Kansalliskirjaston Mikkeliissä sijaitsevan Kansallisen digitointikeskuksen nykyinen toiminta, sen kehittäminen ja laajentaminen.

Kansalaiset, tutkimus ja opetus tarvitsevat aineistoja, joita voidaan helposti käyttää uudelleen, yhdistellä ja joiden ympärille voi kehittyä erilaisia yhteisöjä. EU on linjannut digitoinnin suuntaviivoja *izo10*-ohjelmaansa ja asettanut jäsenmailleen digitointitavoitteita, joita se seuraa esimerkiksi *Member States' Expert Groupin* kautta. Suomen toisena edustajana ryhmässä on Kansallisen digitointikeskuksen johtaja Majlis Bremer-Laamanen.

Kansallisessa tietoyhteiskuntastrategiassa vuodelta 2006 mainitaan eräänä toimenpiteenä Kansalliskirjaston digitointiyksikön toiminnan vahvistaminen ja laajentaminen osana painopistealuetta ”Suomesta ihmisläheinen ja kilpailukykyinen palveluyhteiskunta”. Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen maaliskuussa 2008 julkaistuissa suunnitelmissa todetaan, että Mikrokuvaus- ja konservointilaitoksen digitointitoiminta vakinaistetaan ja että kansallinen digitaalinen kirjasto perustetaan vuonna 2012. Tätä edistää opetusministeriön *Kansallinen digitaalinen kirjasto* -hanke, jonka tavoitteena on saattaa tärkeimmät suomalaiset kokoelmat digitaaliseen ja haettavaan muotoon yhden portaalin kautta sekä luoda digitaalisen pitkäaikaissäilytyksen ratkaisuja.

Digitoinnin palvelu- ja osaamiskeskus tehostaa digitointia

Tulevan digitoinnin palvelukeskuksen missio on digitoida kansallisia aineistoja korkealaatuisesti ja

– kohti kansallista digitaalista kirjastoa

kokonaistaloudellisesti massatuotantotekniikkaa ja -prosesseja käyttäen sekä edistää digitaalisen kirjaston syntymistä.

Opetusministeriö on myöntänyt Kansalliselle digitoitokeskukselle rahoitusta vuosille 2007–2009 mm. prosessien kehittämiseen. Tänä aikana keskitytään erityisesti kirjojen massadigitointiprosessin ja esimerkiksi metadatan poiminnan kehittämiseen, jotta aineisto olisi helposti hyödynnettävissä myöhemmin eri tarkoituksiin ja olisi yhteensopiva *European Digital Libraryn* vaatimusten kanssa. Helsingin yliopisto on rahoittanut massadigitointia tukevan automaattiskannerin hankinnan. Myös Kansalliskirjaston äänitteiden massadigitointi on aloitettu digitoitokeskuksessa.

Massadigitoinnin pilottimateriaali on aluksi Kansalliskirjaston materiaalia, mutta myöhemmin prosessikehitys voi hyödyttää muita kirjastoja, arkistoja ja

museoita. Myös rareettiaineistoja pystytään käsittelemään. Digitoitokeskuksen käynnistämävaiheen eli toimintojen kehittämisen ja pilotoinnin rahoitusta haetaan alueellisen EU-rahoituksen ESR-ohjelmasta.

Kansallisella digitoitokeskuksella on kansainväliset yhteistyöverkostot sekä pitkä kokemus kansallisen tason digitoituyhteistyön koordinoinnista. Myös alueellinen yhteistyö on laajaa. Näitä yhteyksiä vahvistetaan ja syvennetään tulevaisuudessa ja varmistetaan Suomelle paikka eurooppalaisella digitoitokartalla. □

Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890 ja muuta digitoitua aineistoa <http://digi.kansalliskirjasto.fi>

Lisätietoja: minna.kaukonen@
(015) 2023450

Kansallisen digitoitokeskuksen skanneri kirjahissillä. Kuva Kenny Leong.

Uusi laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä tuli voimaan tämän vuoden alussa. Samalla Kansalliskirjaston tehtävä kulttuuriperinnön kokoajana laajeni verkossa julkistettuun aineistoon.

Yrityssalaisuudetko

Viestinnän keskusliiton lakiasioista vastaava johtaja Satu Kangas esitti Suomen Lehdistön numerossa 12/2007 huolensa siitä, että myös yrityssalaisuudet lipshahtaisivat uuden lain myötä Kansalliskirjastoon. Kangas toteaa, että tilanne jossa yrityssalaisuudet edes teoriassa voisivat kuulua kerätyn kulttuuriperinnön piiriin, on absurdi.

Puheenvuoro sinällään oli tervetullut, vaikka perustuikin osittain väärinymmärrykseen. Nimenomaan verkkoaineiston osalta lain suojaamat yrityssalaisuudet eivät edes teoriassa voi vuotaa kilpailijoiden tietoon. Tietoturvaan huolehtivilla yrityksillä ei jatkossakaan ole syytä huoleen.

Millaista aineistoa keruu koskee?

Kansalliskirjaston lakisääteisenä tehtävänä on kerätä edustava otos verkossa levitetystä kulttuuriperinnöstä. Aineisto kerätään ensi sijassa automaattisesti ns. haravointiohjelmien avulla. Keruuta täydennetään tarvittaessa merkittävimpiä uutistapahtumia koskevilla kattavammilla

poininnoilla. Keruu koskee ainoastaan julkaistua materiaalia eli aineistoa joka on tarkoitettu yleisölle levitettäväksi Suomessa.

Toiminta-alueemme rajausta helpottanee aineiston luokittelu julkisuusasteeltaan eritasoisiin kehiin: julkinen, sisäinen, luottamuksellinen ja salainen.

Julkinen aineisto kuuluu epäilyksettä keruun piiriin. Pääsääntö on, että kirjaston keräämä aineisto on julkista. Kansalliskirjastolla on lakiin perustuva velvoite saattaa se mahdollisimman kattavasti tutkijoiden ja muiden tarvitsijoiden käytettäväksi. Toiminta on mitä suurimmassa määrin yleishyödyllistä ja suurta yleisöä palvelevaa.

Satu Kangas kritisoi puheenvuorossaan erityisesti sitä, ettei laki määrittele ”yleisön” käsitettä. Kansalliskirjasto kiinnitti samaan seikkaan huomiota jo hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa. Kun kattavaa määritelmää ei laissa ole, on luovutusvelvollisuuden rajat vedettävä lain soveltamiskäytännössä ja poissulkemisen kautta.

Kuten Kangas toteaa, myös suurehkojen yritysten *sisäinen* aineisto kuuluu lain esitöiden mukaan lähtökohtaisesti kulttuuriaineistolain

soveltamisalueeseen. Esitöissä on sitten selkeästi todettu, että esimerkiksi organisaatioiden sisäiset keskusteluryhmät jäävät verkkoaineiston keuruun ulkopuolelle. Tallennemuodossa julkaistun aineiston osalta opetusministeriö taas on kysyttäessä linjannut asiaa niin, että suurehkonkaan yrityksen *osalle* henkilökuntaansa opetustarkoituksiin valmistama materiaali ei ole kerättävää aineistoa. Tällainen materiaali kun on valmistettu yrityksen sisäiseen käyttöön, ei yleisölle levi-

tettäväksi. Toisaalta yritysten *koko* henkilökunnalleen suuntaamat henkilöstölehdet kuuluvat jatkossakin lain soveltamisalaan.

Luottamuksellinen ja salassa pidettävä aineisto

Yritys saattaa katsoa, että osa sen sisäisistä julkaisuista on sisällöltään erityisen luottamuksellista (know-how yms.). Koska verkkoaineis-

Kansalliskirjastoon?

Kansalliskirjaston haravat tallentavat myös kirjaston omia julkisia verkkosivuja. Kuvassa kirjaston verkkoviestinnän suunnittelija Tiina Lehmikoski-Pessa.

to kootaan automaattisen haravoitiohjelman avulla, ei kirjasto luonnollisestikaan kykene yksittäisten dokumenttien sisältöjen tasolla arvioimaan, mikä on yritysten kannalta luottamuksellista tietoa ja mikä ei. Yritys itse on tässä suhteessa paras asiantuntija.

Tämä on myös lainsäädännön lähtökohta. Rikoslain 30:11 määrittelee yrityssalaisuuden ”tiedoksi, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa”. Laki sopimattomasta menettelystä liiketoiminnassa määrittelee vastaavasti liikesalaisuudet. Lainsäädäntö asettaa siis ensisijaisesti yrityksille itselleen aktiivisen velvoitteen huolehtia siitä, ettei yritys- tai liikesalaisuudeksi katsottavaa tietoa ole verkoista vapaasti saatavilla.

Kirjaston käyttämä haravoitiohjelma ei ole ”Troijan hevonen” tai muu haittaohjelma: salasanoin tai palomuurilla suojattu aineisto jää näin ollen jo teknisistä syistä keruun ulkopuolelle. Haravaohjelmisto ei tunkeudu palomuurien taakse, yritysten tai virastojen sisäisiin tietoverkkoihin, eikä se kerää edes tiedostoja joille pääsyn Webmaster on kieltänyt.

On syytä huomata, että maksua vastaan yleisön saatavilla oleva verkkoaineisto puolestaan kuuluu keruun piiriin. Tässä ei ole mitään uutta; näin on aina menetelty painotuotteiden ja fyysisten tallenteiden osalta. Tarvittaessa yrityksen on annettava kirjastolle aineiston ohjelmallista poimintaa varten salasana ja/tai käyttäjätunnus.

Varsinaisesti *salassa pidettävä* aineisto määritellään julkisuuslain 24§:ssä, jonka 20. kohta kattaa myös liike- ja ammattisalaisuudet. Painetun ja tallenteina julkaistun aineiston osalta myös salassa pidettävä aineisto kuului jo aiemman lain nojalla luovutusvelvollisuuden piiriin. Vapaakappale-järjestelmää luotaessa on ajateltu,

että tämän hetken suuri yrityssalaisuus on huomenna jo yleistä tietoa, ja tutkijoiden kannalta mahdollisesti hyvinkin kiinnostavaa. Yritysten intressit eivät silti tällaisenkään aineiston osalta vaarannu, sillä kirjasto saa asettaa tällaisen aineiston yleisön käyttöön vasta, kun laissa määritelty salassapitoaika, vähintään 25 vuotta, on kulunut umpeen.

Jos luovutettava aineisto yrityksen itsensä mielestä kuuluu laissa tarkoitettujen liikesalaisuuden suojan piiriin, sen on tästä erikseen informoitava kirjastoa. Luovuttajan on tällöin lisäksi yksilöitävä, mihin yksittäiseen lain säännökseen se salassapitovaateensa perustaa. Pelkkä luovuttajan oma käsitys aineiston ”luottamuksellisuudesta” ei sido kirjastoa.

Laki antaa kirjastolle valtuuden myöntää yksittäistapauksessa helpotuksia luovutettavien kappaleiden lukumäärästä tai eräin edellytyksin vapautuksen koko luovutusvelvollisuudesta.

Kansalliskirjastolle jätetty liikkumavara on tässä suhteessa kuitenkin varsin rajallinen. Eduskuntäkäsittelyn aikana kirjaston mahdollisuus myöntää vapautus luovutusvelvollisuudesta sidottiin tapauksiin, joissa aiheutuneita *kustannuksia* voi luovutusvelvollisen kannalta pitää ilmeisen kohtuuttomina. Näissä tapauksissa kirjaston on lain mukaan annettava vapautus.

Kirjasto ei sen sijaan voi myöntää vapautuksia tapauksissa, joissa yritys vetoaa vaikkapa aineiston luottamukselliseen luonteeseen. Laki myös velvoittaa Kansalliskirjaston kohtelemaan kaikkia verkkojulkaisijoita tasapuolisella tavalla.

Herätys nykyaikaan?

Kaiken kaikkiaan Satu Kangas nostaa esille tärkeitä kysymyksiä kirjastotoimintaan ja informaation suojaan liittyen. Kansalliskirjaston nä-

”Tietoturvastaan huolehtivilla yrityksillä ei jatkossakaan ole syytä huoleen.”

kökulmasta näyttäisi siltä, että yritysten tulisi pikimmiten uudistaa informaation käsittelyä koskevat sisäiset ohjeensa nykyaikaa vastaaviksi. Tämä on haaste myös yritysten sisäiselle henkilöstökoulutukselle.

Huoli yrityssalaisuuksien vuotamisesta erityisesti Kansalliskirjaston kautta kilpailijoiden tietoon on kuitenkin turha. Nimenomaan verkkoaineiston osalta lain suojaamat yrityssalaisuudet eivät edes teoriassa voi lipsahtaa kerätyn kulttuuriperinnön joukkoon. Tietoturvaan huolehtivalla yrityksellä ei siis ole syytä huoleen. Toisaalta yrityksiä koskee sama peukalosääntö kuin poliitikkoja ja muita julkiksia: kerran vaatekaappinsa naistenlehdille avannut ei voi enää halutessaan vedota yksityisyyden suojaansa. On ehkä syytä tiedostaa se, että jos aineisto on kirjaston haravointiohjelman ulottuvilla, se on myös muiden kiinnostuneiden saatavilla.

Jos asian asettaa laajempaan kehykseen: kyse on paitsi yritysten *tietoturvasta*, myös yksityisten henkilöiden *tietosuojasta*. Vastaan on jo tullut tapaus, jossa avoimille sivustoille vahingossa laitettut henkilötunnukset oli haravoitu verkkoarkistoon. Kun erehdys havaittiin, kirjasto sopi välittömästi kyseisen laitoksen kanssa kerätyn aineiston poistamisesta.

Tällaisilta, julkaisijatahon inhimillisestä erehdyksestä aiheutuneilta vahinkotilanteilta saattaa tulevaisuudessakin olla vaikeaa täysin välttyä. Kansalliskirjasto on tällöin – lain sille sallimissa rajoissa – valmis toimimaan hyvässä yhteistyössä yritysten kanssa asioiden selvittämiseksi.

Opetusministeriölle annettavan verkkoaineiston keruuta koskevan suunnitelman kautta yritysten edustajat voivat halutessaan myös laajemmin pyrkiä vaikuttamaan siihen, mihin uuden kulttuuriaineistolain soveltamisen rajat käytännössä asettuvat.

Kansalliskirjaston haasteena on nyt puolestaan pyrkiä kaikin keinoin informoimaan julkaisijatahoja muuttuneen lain sisällöstä. Kirjasto on parhaillaan uudistamassa omaa sisäistä ohjeistustaan, ja tulee jatkossa tarjoamaan julkaisijoille entistä kattavammin tietoa myös omien verkkosivustojensa kautta. Lain tulkintaan liittyvissä yksittäistapauksissa neuvoja antaa myös kirjaston lakimies. □

Pekka Heikkinen
lakimies
Kansalliskirjasto

Kansalliskirjasto 100 vuotta sitten

Suomenmaan Valtiokalenterissa vuodelta 1908 Keisarillisen Aleksanderin-yliopiston Yleisen kirjaston henkilökuntaa edustivat kirjastonhoitaja FT *Andreas Wilhelm Bolin*, kirjastonhoitajan apulainen FT *Arvid Edvard Hultin*, vanhempia amanuensseja FM *Georg Carl August Schauman*, FT *Yrjö Hirn* ja FM *Matias Wasenius*, nuorempia amanuensseja *Hjalmar Konstantin Lenning*, FM *Emil Alarik Hasselblatt*, yksi virka oli avoinna. Yliopiston Venäläisen kirjaston kirjastonhoitajana oli *Andrej Igelström*, amanuenssina *Tor Edvin Amandus Bäckman*, joka oli virkavapaalla, sijaisena oli ylimääräinen lehtori *Wladimir Smirnof*.

Kansakunnan kirjahylly

Erään aforismin mukaan keräilijät ovat kirjastojen keino lisääntyä. Kustantaja Heikki A. Reenpää lahjoitti kansakunnalle kolmen sukupolven elämäntyön, 24 000 kirjaa. Kokoelma sisältää *fennicaa*, suomalaisten Suomessa kirjoittamaa kirjallisuutta. Kansalliskirjaston lahjoitushistoriassa tämä on merkittävä kokoelma. Turun palosta säästyi 800 teosta, Matti Pohto keräsi pari tuhatta teosta ja Venäjältä suuriruhtinas Konstantin Pavlovitsin pojan Paul Aleksandroffin lahjoituksena saatiin 24 000 teosta.

Reenpää-huone on avattu ja erityisesti ryhmällä on mahdollisuus tutustua siihen. Pikaiset vierailut voi tehdä jo nyt netissä. Jokainen huoneessa käynyt huokaisee tyytyväisyydestä ja liikutuksesta.

Kirjasto on ollut vuosisatoja ”kirjallisen ihmisen Google”. Kirjasto on ollut läsnä, ympärillä ja vastasi nopeammin tai hitaammin sille asetettuihin kysymyksiin. Kirjaston idea ei ole hävinnyt mihinkään; ilman verkossa olevia pysyviä kokoelmia ja sähköisiä aineistokokonaisuuksia Google hakisi vain yritysten kaupallisia mainoksia ja satunnaista (hyvää tai huonoa) tavaraa. En aio nostaa tästäkään nyt isompaa riitaa...

Tosiasia on, että nämä kaksi maailmaa tarvitsevat toisiaan. Tarvitsemme kipeästi verkkoon kotimaisia lähdejulkaisuja, alkuperäisteoksia ja suurmiesten kokoelmia. Vuotta 1809 juhlietaan monin menoin. Porvoon valtiopäivien 200-vuotisjuhla merkitsee monille myös kansakunnan 200-vuotisjuhlaa. Olisi luontevaa, että säätiöt rahoittaisivat juuri nyt laajasti kansallisten aineistojemme digitointia.

Olemme ahkeria juhlimaan suurimiehiämme, mutta lyhytnäköisiä saattaessamme heidän ajatuksiaan ja teoksiaan sähköiseen muotoon. Zacharias Topeliuksen juhluvuotta vietettiin 1998, ja onneksi Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS) digitoi parhaillaan Topeliuksen koko tuotannon verkkoon. Yhteensä 35 000 sivua. Elias Lönnrotin juhluvuosi 2002, J. L. Runebergin juhluvuosi 2004 ja J. V. Snellmanin 200-vuotisjuhluvuosi vuonna 2006 olisivat luontevasti ansainneet vastaavat laajat digitointiprojektit. Ilahduttavana poikkeuksena UKKn kirjallinen aineisto on Kekkonen perikunnan, Otavan ja OPM:n yhteistuumin tuotettu verkkoon. Se on erittäin käytetty.

Jean Sibeliuksen sävellystuotantoon perustuvaa nykyarvion mukaan 52-osaista teos-sarjaa on toimitettu vuodesta 1996 Sibelius-seuran ja Kansalliskirjaston yhteistyönä.

Kirjat, kirjakaapit ja kirjastot ovat käyttöliittyminä ihmiskunnan merkittävimpiä keksintöjä, mutta digitointi antaa niille uuden mahdollisuuden menestyä tietoverkkojen kilpakentillä ja kasvattaa lukijamääriä. Kuvassa Kansalliskirjaston johtokunnan puheenjohtaja professori Hannu Niemi, kirjastonhoitaja Sirkka Havu, Liettuan suurlähettiläs Halina Kobeckaitė ja ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm.

Rahoitusta on saatu opetusministeriöltä ja useilta säätiöiltä ja rahastoilta. Nuottitekstien määräksi on arvioitu 8 000 sivua ja kommentaarien, esipuheiden ja muiden tekstien määräksi 2 000 sivua. Ensimmäinen osa julkistettiin 1998. Hankkeen on arvioitu kestävän noin 25 vuotta. Julkaisusarja on painettu eikä sähköinen versio ole ollut suunnitelmassa, suurelta osin tekijänoikeussystä.

Vastaavia suurmiehiä ei ole loputtomasti: Anders Chydenius, M. A. Castrén ja H. G. Porthan ansaitsisivat omat sähköiset kokoelmansa.

Lähtökohtana 1800-luvun aineisto olisi luonteva, mutta sitä pitäisi laajentaa takautuvasti. 1800-luvun tärkeitä kirjekokoelmia ovat mm. Leo Mechelinin, August Schamanin ja B.O. Schamanin kokoelmat. Eräät suomalaisten ja ulkomaalaisten keskinäiset kirjeenvaihdot olisivat mielenkiintoisia. Hienona esimerkkinä Svenska Litteratursällskapetin varhain julkaisema Jakov Grotin ja Pjotr Pletnjevin kirjeenvaihto.

Credo: verkosta tulisi muodostaa *Kansakunnan kirjalyly*, josta löytyvät yllämainitut kantaisät, mutta myös kaikenlaista mielenkiintoista triviaa julisteista ja pienpainatteista (mainokset, aikataulut yms.) vanhoihin karttoihin ja lapsuuden keittokirjoihin.

En aio mainita sanaa tekijänoikeudet, sillä kaikki tämä tehdään niitä kunnioittaen. Haluaisin monen muun lailla, että tämä Kansakunnan sähköinen kirjalyly syntyisi lähimmän kymmenen vuoden aikana. Se merkitsee suomalaisten säätiöiden täydellistä heräämistä ja tukea hankkeille.

Juurien tutkiminen tekee meille kaikille hyvää...

Reenpään huoneen virtuaalinen esittely:

<http://www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/utiset/1201158917655.html>

Kansalliskirjaston digitaaliset kokoelmat: <http://www.kansalliskirjasto.fi/kokoelmat/jpalvelut.html>

Kansalliskirjaston historialinja: http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/aikajana/kk_aikajana.html

350 kuvaa ja kuvausta kirjan elämästä: <http://www.lib.helsinki.fi/julkaisut/kihtovakirja/index.html>

The British Library – Strategic Success

Introduction

The British Library is one of the greatest libraries in the world, and a unique storehouse of the record of human intellectual achievement. The Library's collection includes some 150 million items, in most known languages, and 3 million new items are incor-

porated every year. Alongside the expected books of a library's collection, we hold maps, newspapers, magazines, drawings, music scores, sound recordings and patents. Its scope is unconstrained by either subject or geography – if the sum of human knowledge can be said to be found anywhere it would probably be in the British Library.

© 2003 THE BRITISH LIBRARY

Sir Isaac Newton said: “If I have seen further it is by standing on the shoulders of giants”. This is what the British Library seeks to assist its users to do. The Library’s mission is: ‘Helping people advance knowledge to enrich lives’. By delivering its mission, the Library makes, we believe, a major contribution to the national economy and to the social and cultural enrichment of the UK’s citizens. Each year, the Library receives over 470,000 visits to the reading rooms, some 8.5m collection items are consulted there, online, or are supplied via the Library’s document supply service to remote users. The Library also receives over 850,000 visitors to its onsite and ‘virtual’ exhibitions. Some 5 million people access the Library’s website each year, making some 60 million page hits.

The British Library is a critical resource for UK research. It is an integral component of the national research infrastructure, and it plays a correspondingly significant role in ensuring the research excellence of the UK. It underpins business and enterprise through its contribution to knowledge transfer, creativity and innovation; and is a world-class cultural institution with a vital role as a holder of the national memory.

The British Library contains a vast array of inspirational material and expertise that support the creative industries. The Library’s resources have been built up over the last 250 years from a patchwork of smaller collections, which represent the interests and efforts of thousands of individuals – diplomats, travellers, scientists, businessmen, missionaries, and administrators, as well as scholars and bibliophiles. As such, they constitute an incredibly rich resource, particularly for those working in graphic design, product design, the performing arts, architecture, advertising, TV and radio, and fashion. Writers, artists, musicians, performers

and actors draw heavily upon the raw material held within the Library’s collections for their inspiration.

From Creativity to Commerce

We recognise that we also have an important role to play in helping people turn their creativity into commercial success and, through our *Business & Intellectual Property Centre* (BIPC), we support creative people in developing, protecting and exploiting their ideas. The BIPC opened in March 2006 and, along with a vast collection of business publications, market research reports and patents, one of the major attractions for budding entrepreneurs is the range of forty high-value subscription databases which can be accessed there.

The BIPC is designed to support small and medium sized enterprises (SMEs) and entrepreneurs from that first spark of inspiration to successfully launching and developing their business. We ‘crowd creativity’ through our sell-out ‘Inspiring Entrepreneurs’ events, engaging celebrity entrepreneurs, attracting diverse audiences and securing corporate sponsorship. We have been privileged to listen to talks by the late Dame Anita Roddick, Sir Stelios Haji-Ioannou, Tim Waterstone, Lord Bilimoria and many more.

Richard Lambert, Director General of the Confederation of British Industry (CBI), has described the BIPC as: ‘The Cathedral for knowledge transfer. The Library is a fantastic institution which underpins research, creativity and innovation in the UK and is well-placed to forge strong links between higher education and business.... The Business & IP Centre has quickly become the first place to visit for budding entrepreneurs’.

Just one example of the resources offered by the BIPC being put to use is demonstrated

by Imtaz Khaliq's experience. Regarded as one of the UK's leading lights in the new couture tailoring movement, and with a high-profile client base, Imtaz has been an avid user of the Library's BIPC to find both inspiration and information.

We have been much encouraged by the way in which the business community has recognised the value the BIPC can bring to them. Most recently this was demonstrated by the BIPC being announced 'Corporate of the Year' at the Black Women in Business Awards 2007 after being nominated by the African & Caribbean Business Network.

Embedding Web 2.0 at The British Library

In the BIPC and throughout the Library, we are making growing use of Web 2.0 functions to allow researchers and the public to have increasing engagement with the Library's services and its collections. New technologies can play a valuable role in encouraging debate and sharing knowledge.

The most high profile example of our use of technology to increase access is the groundbreaking Turning the Pages system. This offers access via our website to British Library treasures such as the Lindisfarne Gospels, Lewis Carroll's manuscript of 'Alice's Adventures' and Leonardo da Vinci's notebook. Visitors to our website can literally turn the pages of these and many other texts on their computer screens, lis-

ten to accompanying commentary and magnify sections of each page.

A Web 2.0 feature that I particularly like is our unique and groundbreaking interactive web-service: '*Sounds Familiar, accents and dialects of the UK*'. Launched last year, visitors to the site are able to hear recordings of people from all over England, Wales, Scotland and Northern

Ireland – and children and young adults are invited to contribute their own content to enrich and update this unrivalled research resource and open up new research possibilities. You can hear Londoners discussing marriage and working life, Welsh teenagers talking with pride about being bilingual, and the Aristocracy chatting about country houses. You can explore the links between present-day Geordie and our Anglo-Saxon and Viking past, or discover why Northern Irish accents are a rich blend of seventeenth century English and Scots.

For those who are able to visit London, we provide public access to our collection via exhibitions.

Alongside a permanent exhibition in our Treasures' Gallery, we hold special exhibitions that have become increasingly popular. Our most successful to date was in 2007; titled '*Sacred: Discover what we share*', it brought together rare texts from the Jewish, Islamic and Christian faiths. For the first time ever, these texts were displayed side by side, and included such icons such as the Lindisfarne Gospels, the Golden

Lynne Brindley, Chief Executive,
The British Library

“We are also well
underway in digitising
100,000 books, in
partnership with
Microsoft.”

Haggadah and Sultan Baybars' Qur'an.

Over 200,000 visited the exhibition in person, but the power of the internet enabled many more to view items from it. The 'Sacred' online gallery will remain in place, a valuable legacy of the exhibition which I know will be particularly well used in schools over years to come, supporting religious education lessons when children learn about the different faiths. A traveling exhibition of information drawn from the main 'Sacred' exhibition has recently been taken into a London prison, and creative workshops held alongside it.

Building the Digital British Library

A critical challenge for the UK national library – as well as for our counterparts and partners around the globe – is to collect, preserve and provide access to the increasing proportion of digitally published material. As we build the Digital Library, we face unprecedented technical challenges of how to preserve and provide access to this material for the centuries to come, just as we do now for our traditionally-published heritage.

We continue to give priority, and seek funding, to digitise our collections, so that they are accessible to all via the internet. We have recently launched the first stage of an exciting new project to provide online access to over 3 million pages of historic British newspapers from the 19th Century. We are also well underway in digitising 100,000 books, in partnership with Microsoft. This work will not only greatly improve access to our collections, but will also prolong the life of our most heavily used items by protecting them from the wear and tear of handling.

The British Library is working with partners across Europe who share this desire to develop digital library services. *The European Li-*

brary had its origins in a Conference of European National Libraries (CENL) project, funded by the European Commission 2000–2003 as an Accompanying Measure. This was led by the British Library and one of the outputs was the TEL software and protocols which enabled a federated search of national library catalogues. This became an operational service in early 2005, based at KB, The Hague.

Technology is allowing us to work together globally as never before, and share our treasures on a scale that would have been unimaginable half a century ago. Where once had you wanted to view England's thirteenth century Magna Carta, you would have to travel to the British Library in London, now you can sit at a computer anywhere in the world and have it before you in moments, accompanied by a translation from the Latin text, and explanatory notes.

The Future is Bright

As the ever-increasing number of hits to our website, readers in our reading rooms and visitors to our exhibitions all testify, the British Library continues to underpin the cultural and intellectual life and the economic success of the United Kingdom. I hope that we can also make a growing contribution to the transfer of knowledge and the sharing of heritage around the world.

The British Library ends 2007 in good shape – with high profile public recognition through prizes and awards. We intend to build on our successes and continue our exciting journey through the first decade of the 21st century. □

www.bl.uk

Lynne Brindley

Chief Executive, The British Library

Kansalliskirjasto-lehden

”**O**n todettu tarpeelliseksi ruveta julkaisemaan erityistä monistettua kirjaston tiedotuslehteä neljännesvuosittain, mahdollisesti useamminkin” Näillä sanoilla alkoi Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehden 26.1.1959 päivätty ensimmäinen numero. Lehti painettiin kirjapainossa vuodesta 1973, mutta se oli yhä henkilökunta-lehtenä ja vain vähitellen alettiin sen lukijakuntaa laajentamaan.

Lehti on kokenut viimeisen 20 vuoden aikana useita muodonmuutoksia ja viimein 2003 se vaihtoi myös nimensä. Kansalliskirjasto on nykyisin neljä kertaa vuodessa ilmestyvä kirjasto- ja kulttuurijulkaisu, jonka painos on 2000. Oman henkilökunnan ja yliopiston eri tahojen lisäksi lehteä jaetaan muihin yliopistoihin, eri kirjasto- ja arkistosektoreille, mm. kaikkiin kunnankirjastoihin, opetusministeriöön ja ul-

komailla Suomen kulttuuri-instituutteihin ja moniin suurlähetystöihin. Vuoden 2008 alusta myös toimituskuntaa uudistettiin. Toimituskunnan merkitys toimituspolitiikan, artikkelideoiden, teemojen ja ulkoasun kehittäjänä sekä sopivien kirjoittajien löytämisessä on ensiarvoinen vaikka päätoimittaja, skannaaja, taittaja ja kirjapaino lehden sitten toteuttavatkin.

Lehden sisältöön ja ulkoasuun kohdistuu toistuvasti uudistuspaineita ja toimituskunta niitä vuosittain pohtiikin. Näyttää kuitenkin silti että B5 koko on suosittu, jonka myös Yliopisto-lehden päätoimittaja *Marja Pemberton* oman lehensä osalta totesi. Osittain kustannussyistä, osittain tyylysyistä Kansalliskirjasto on valinnut vain kansiin moniväripainatuksen lehden sivujen ollessa kaksivärisiä. Tämä on saanut kiitosta, mutta ajoittain tulee teemoja ja kuvitusta, joissa värikuva olisi tarpeen. Näin tullaan

KANSALLIS- KIRJASTO

50. vuosikerta

jatkossa tekemäänkin. Vuoden 2005 ”Pelasta kirja. Kulttuuriperintö kunniaan” -numero oli-kin kokonaan monivärinen.

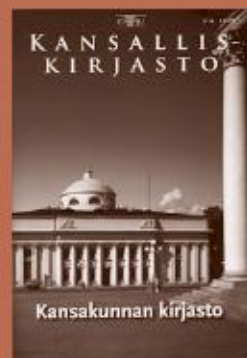
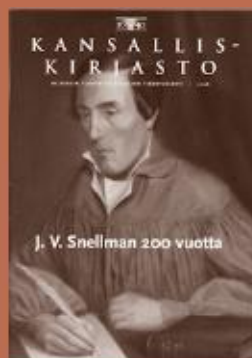
Hyvät tekstit ovat jokaisen lehden toimitus-
kunnan tavoitteena ja julkaisemisen perusta,
jota täydentää kuvitus. Kansalliskirjasto-lehti
on säilyttänyt taiton varsin rauhallisena tavoit-
telematta mitään journalistisia temppuja. Silti
kannattaa aina lisätä tekstien kiinnostavuutta
eloisalla kuvituksella ja uusilla ideoilla.

Verkkolehti

Digiaikana kysytään myös Kansalliskirjasto-
lehden verkkoversiota. Lehden artikkelit ovat
jo yli kymmenen vuoden ajan olleet luettavissa
Elektra-tietokannassa ja tiedot löytyvät Arto-
artikkeli tietokannasta. Nykyisin artikkelit ovat
keskitetysti luettavissa myös Kansalliskirjaston

verkkosivuilla ja pääsy lehteen tapahtuu lehden
kuvaketta klikkaamalla heti kirjaston aloitus-
sivulta. Tavoitteena kuitenkin on aito verkkoleh-
ti ja se on tämän vuoden suunnitelmassa.

Kansalliskirjasto jatkaa myös painettuna
lehtenä. Tälle on useita hyviä perusteita. Mik-
ro PC -lehteä pitkään toimittanut *Jorma Tyl-
lilä* arvioi syksyllä kirjaston viestintää ja myös
Kansalliskirjasto-lehteä: ”Kansalliskirjasto-lehti
painettuna julkaisuna on tarpeellinen ja tärkeä
osa kansalliskirjaston imago- ja sidosryhmä-
viestintää. Sähköisessä muodossa sen aineisto on
tarjolla myös suuren yleisön käyttöön.” Tyllilä
antoi monia hyviä toimituksellisia kehittämis-
ehdotuksia todeten, että ”laadukas, hyvin toi-
mitettu, näyttävästi taitettu ja hyvälle paperille
painettu lehti parantaa mielikuvaa organisaat-
tiosta, vaikkei sitä luettaisi kuin selailen. Tämä
lienee yksi syy siihen, että monet yritykset ovat

Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehdien ja nimenmuutoksen jälkeen Kansalliskirjasto-lehden toimitustyöstä on vastannut vuodesta 1982 kirjastonhoitaja ja päätoimittaja Esko Rahikainen. Lehden on vuodesta 1999 taittanut graafikko Pentti Järvinen, joka kuvassa Studiossaan Vartiokylässä.

palanneet sähköisesti julkaistusta asiakaslehdessä julkaisijalle kalliimpaan paperilehteen lyhyen kokeilukauden jälkeen.” Kansalliskirjasto-lehti pitää kuitenkin tavoitteena että lehteä kuten kirjaakin todella luetaan, vaikka vain yhdenkin kiinnostavan artikkelin verran, eikä vain selailla.

Graafisen viestinnän erikoislehti *Julkaisija* raportoi Helsingin yliopiston Psykologian laitoksen viime kesäkuussa nuorille lukijoille tehdyn kyselyn tuloksista: ”Lähes kaikki vastaajat toivat esiin haluavansa jatkossakin lukea sisällön ensisijaisesti printtilehdestä, mutta nettiversiot katsottiin hyväksi lisäksi ja täydennykseksi.” Painetun lehden ylivoimaisesti suurin etu oli vastaajien mielestä se, että sitä voi lukea missä vain. Painettu lehti sai pluspisteitä myös konkreettisuudesta: lehti koetaan henkilökohtaiseksi ja itselle tehdyksi esineeksi toisin kuin nettilehti, jonka hyviä puolia taas on mahdollisuus päivittää juttuja useammin ja että lukijat voivat saman tien kommentoida artikkeleita. Mutta tämä edellyttää tietokonetta ja sivuston avaamista. Molempi siis parempi kuten artikkeleissa todetaankin.

Tulovirrat ja sivistys

Toisaalla *Julkaisija* -lehdessä on haastava otsikko ”Kärsimätön mediaraha räjäyttää verkkomedian kysynnän” ja todetaan jo ingressissä että ”journalismi menee sinne missä on merkittävimmät tulovirrat”. Tähän *Kansalliskirjasto*-lehden toimituskunta epäilemättä toteaisi oman lehensä tavoittelevan sisältöä ja ulkoasua mikä vastaa kirjaston asiakaskunnan ja sidosryhmien intressejä. Ensisijainen tavoite on silloin tiedon välittäminen ja kulttuuriperinnön tunnetuksi tekeminen. Raha ensisijaisena tavoitteena olisi Kansalliskirjaston kaltaisessa yliopistoyhteisössä ja koko maan kirjastokenttää palvelevassa laitoksessa perin köyhä missio. Toki kirjasto tarvitsee rahaa toimintaansa, tarvitsee sitä digitointiin ja moneen yleishyödylliseen tarkoitukseen, mutta sen suhteen voi odottaa että ministeriö, yritykset ja yksityiset kansalaiset edelleen tunnustavat opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurintuntemuksen keskeisen merkityksen kansakunnan jäsenten sivistystason ja järkevän toiminnan ja ajattelun perustana. □

Hyvä lukija!

1. Miten luonnehtisit kädessäsi olevan Kansalliskirjasto-lehden artikkeleita, kuvitusta ja taittoa? Mitä artikkeli- tai teematoivomuksia sinulla on?
2. Jos luet tai silmäilet Kansalliskirjasto-lehteä säännöllisesti, mikä viime aikojen numeroista on ollut kiinnostavin? Onko joku artikkeli tai teema ollut erityisen kiinnostava tai sisältänyt tietoja, joista on ollut hyötyä? Aiheita ovat olleet mm. J.V. Snellman, La Sfera, Jean Sibelius, A. J. Sjögren, bibliofilia, oikeus tietoon (tietoyhteiskunta), vapaakappelilaki 300 vuotta (kansalliskokoelma), kansakunnan kirjasto (yliopiston kirjastosta Kansalliskirjastoksi), tutkimuksen lähdeaineistot, kulttuuria kaikille (näyttelytoiminta), yleiset kirjastot.

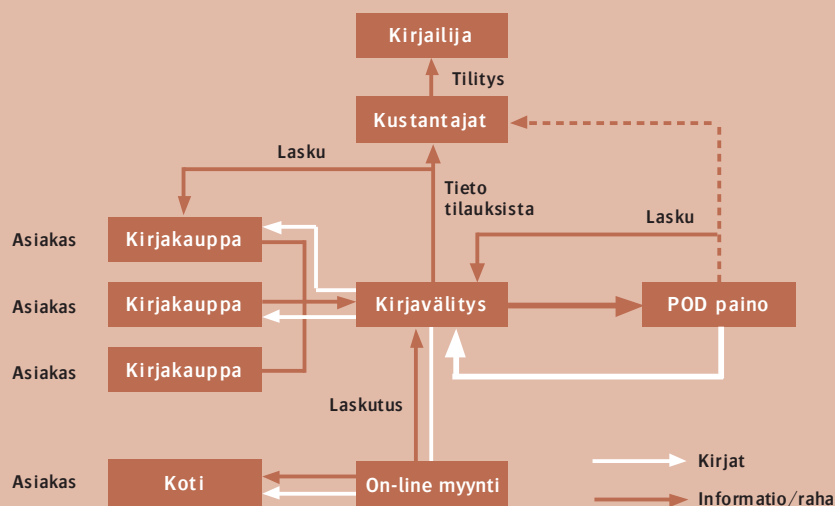
Lyhyetkin kommentit ja vastaukset ovat tervetulleita. Lähetätkö ne suoraan päätoimittajalle esko.rahikainen@helsinki.fi.

Kiitos!

Kyselylomake verkossa: <http://www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/tiedotus/kansalliskirjastolehti.html>

Kuinka digitaalinen kirjapainotekniikka voi jatkaa kirjan elämää

Suomessa on käynnistymässä ainutlaatuinen, kansallinen kirja-hanke, jota Kirjavälitys Oy koordinoi. Kymmenettuhannet loppuunmydyt ja poistetut kirjat tuodaan lukijoiden ulottuville digitaalisesti painettuna. Mukana on lukuisia kustantajia ja kirjakauppoja, jotka näkevät hankkeessa mahdollisuuden tuoda uutta elämää paikallaan polkeville kirjamarkkinoille.

Kirjakauppaan kävelevä asiakas voi kokea ikävän yllätyksen: kirja, joka piti ostaa, ei löydy kaupasta tai on loppuunmyyty. Arvion mukaan näin käy joka kymmenennelle asiakkaalle. Tilanne on kirja-alalle tuttu. Kysynnän arvioiminen on vaikeaa ja usein kirja myydään loppuun. Jos kysyntä on vähäistä, ei uutta painosta oteta ehkä pitkään aikaan ja asiakas ei voi muuta kuin odottaa. Kirjavälitys Oy, joka ylläpitää tietokantaa kaikista Suomessa myytävistä kirjoista, kertoo, että lähes 30 % myynnissä olevista noin 127 000 kirjasta on loppuunmyyty. Suurilla kustantajilla, jopa kolmasosa myynnissä olevista nimikkeistä on loppunut ja usein uusintapainatuksen ajankohta on auki.

Lisäksi vuosittain poistetaan tuhansia kirjoja myynnistä pienen kysynnän takia. Yhteensä näitä poistettuja kirjoja saatetaan kysyä suuriakin määriä, mutta koska kysyntä jakaantuu tuhansiin eri nimikkeisiin, ei yksittäiselle asiakkaalle voida enää kirjaa toimittaa. Ainoa mahdollisuus on löytää kirja antikvariaatista.

Nyt Kirjavälitys Oy on käynnistämässä hanketta, jonka tavoitteena on uuden tekniikan avulla tuottaa lähes mikä tahansa kirja asiakkaalle parissa päivässä. Digitaalinen painotek-

niikka sekä digitaalisen tiedon käsittely on tehostunut viimeisten vuosien aikana niin paljon, että digitaalisesti painettu kirja alkaa olla sekä laadullisesti että kustannuksellisesti kilpailukykyinen perinteisesti painettujen kirjojen kanssa. Suurimpana etuna tilausten mukaan painetta-

vissa kirjoissa on se, että myynnissä voidaan pitää kymmeniätuhansia kirjoja ilman minikäänlaista varastointitarvetta. Digitaalisesti painettu kirja ei ole koskaan ”loppuunmyyty”.

Kirjavälitys on valmistuttanut hankkeesta selvityksen, joka esiteltiin eri sidosryhmille viime vuoden lopulla. Vastaanotto hankkeelle on ollut lähes poikkeuksetta myönteistä. Hankkeen onnistumisen edellytys onkin, että taakse saadaan riittävän laaja joukko sekä kustantajia, että kirjakauppoja. Digitaalisesti painettavien kirjojen tuottaminen yksittäin edellyttää suuria investointeja, joten tavoite julkaistavien kirjojen määrästä on oltava riittävän suuri. Tässä vaiheessa on keskusteltu 25000 – 30 000 nimikkeen määrästä ensimmäisen pilottivuoden aikana.

Digitaalisesti painettu kirja tuo monia haasteita, joihin pitää hankkeen aikana löytää ratkaisua. Yksi näistä liittyy sopimuksiin kirjaili-

”Digitaalisesti painettu kirja ei ole koskaan loppuunmyyty.”

”Suurimpana etuna tilausten mukaan painettavissa kirjoissa on se, että myynnissä voidaan pitää kymmeniätuhansia kirjoja ilman minkäänlaista varastointitarvetta.” Suomessa on myynnissä yli 100 000 kirjaa, joista noin kolmannes loppuunmyytyjä. Kirjavälitys Oy:n varastoa Hyvinkäällä.

joiden ja ulkomaisten kustantajien kanssa. Vaikka suurin osa näistä tahoista ottaakin ajatuksen ilolla vastaan, liittyy asiaan sekä tunneseikkoja että juridisia kiemuroita. Toinen ratkaistava kysymys liittyy vapaakappaleisiin. Perinteisen kuuden vapaakappaleen toimittaminen yhden kirjan painamisen yhteydessä ei luonnollisesti ole taloudellisesti mahdollista. Asia edellyttää uusia, luovia toimintamalleja.

Hankkeen aikana tuotetaan kustantajille yksityiskohtainen ohjeistus kirjojen valmistelusta digitaalisesti painettavaksi. Tämä käsittää pdf -tiedostojen valmistelua ja nimeämistä, sekä julkaistavan metadatan päivittämistä. Tämä työ kuuluu kustantajille ja vaikka yksittäisen kirjan tuottaminen painokuntoon ei välttämättä ole suuri työ, on kymmenien tuhansien kirjojen valmistelu suuri ja kallis urakka. Koska

kyse on merkittävästä, kansallisesta kulttuurihankkeesta, on tavoitteena saada hankkeelle sekä julkisia että yksityisiä tukijoita.

Kirjojen painaminen yksittäin digitaalisesti on teknisesti suuri haaste. Painokoneen kannalta on sama, onko jokainen kirja samanlainen tai erilainen, mutta kirjojen järjestely painojonoon ja fyysinen käsittely painamisen jälkeen vaatii tehokkaita ja saumattomia prosesseja. Maailmalla tällaisia painoja on jo muutamia. Mm. amerikkalainen *Lightning Source* on tuottanut jo useita vuosia kustannustehokkaasti yksittäisiä kirjoja.

Digitaalisesti painettu kirja on ulkoasultaan yleensä pehmeäkantinen ja se voi olla sekä mustavalkoinen että värillinen. Kannet painetaan värillisinä ja ne ovat lakatut tai laminoidut. Kirja-alan perinteinen epäluuloisuus digitaali-

sesti painetun kirjan laatuongelmista on turha. Kirjojen laatu on korkeatasoinen ja suurempikokoisena se erottuu selvästi perinteisestä, halvasta pokkarista.

Uusi tekniikka antaa mahdollisuuden myös vanhojen kirjojen näköispainosten tuottamiseen. Maailmalla tällaisia kirjoja tuotetaan jo tuhansittain ja Suomessakin voitaisiin ajatella vanhojen kansallisaarteiden ensipainosten tuottamista vaikkapa lahjaksi. Kansalliskirjaston vanhojen kirjojen digitointiprojekti voisi olla yksi lähde mielenkiintoisille harvinaisuuksille.

Logistisesti digitaalisten kirjojen tuottaminen markkinoille ei oleellisesti muuta nykyisiä käytäntöjä. Kirjoja voidaan ostaa sekä kirja-kaupoista että verkkokaupoista. Tilaukset kanna-voituvat normaalilla tavalla Kirjavälitykseen, joka toimittaa ne keskistetyksi mukana oleville digipainoille. Kirjavälitys ei itse lähde kirjoja tuottamaan, vaan yhteistyökumppaniksi va-

litaan aluksi yksi ja myöhemmin myös muita painoja, jotka ovat valmiita hankkeen vaatimiin investointeihin. Oheinen kuva näyttää miten informaation ja kirjat kulkevat uudessa järjestelmässä.

Laajaan kehityshankkeeseen on haettu sekä julkista että yksityistä rahoitusta ja siinä on Kirjavälityksen oman henkilökunnan lisäksi ulkopuolisia asiantuntijoita ja konsultteja. Kevään aikana on tarkoitus lyödä lukkoon ensimmäisessä vaiheessa julkaistavien kirjojen määrä sekä määrittellä tuottamiseen tarvittavat teknologia ja ohjelmistot. Syksyllä järjestelmää lähdetään käytännössä rakentamaan ja kunnianhimoisena tavoitteena on saada ensimmäiset kirjat joulumarkkinoille. □

Tuula Pelkonen-Tiri, palvelujohtaja
Kirjavälitys Oy

Google vai kirjasto

Kirjastot ovat katselleet kateudesta vihreinä Googlen, Wikipedian, YouTuben ja Amazonin kaltaisten palvelujen voittokulkua ja kukkoilua, vieläpä kirjastojen perinteisellä reviiirillä. Ovatko kilpailijat kaartamassa digimaan penkan kautta ohi?

Ei ainakaan opiskelussa, online konferenssin luennoitsijat todistivat. Kirjasto on selkeästi suosituin tietolähde opinnäytteiden teossa ja muussa vastaavassa siitäkin huolimatta, että sen palveluja ei tunneta kunnolla eikä sen resursseja osata käyttää täydellä teholla. Kirjasto näyttää kyntensä nimenomaan kun on kyse vakavasta tiedonhankinnasta.

Seppo Verho

Lontoon Online Information Conference 2007
Kirjasto-lehti 1/2008

Digitoitu aineisto ja humanistitutkija

Sähköiset aineistot ovat vähitellen tulleet yhä tutummaksi työvälineeksi ja vaihtoehdoksi kirjamuotoiselle aineistolle myös humanisteille ja yhteiskuntatieteilijöille. Humanistin tietotekniikan hyödyntämisen ei siis välttämättä tarvitse olla vain tekstinkäsittelyä tai taulukkolaskentaa. Humanistisilla aloilla siirtymä sähköisiin aineistoihin ei ole niin nopeaa kuin luonnontieteissä. Humanistisilla aloilla vanhat painetut aineistot ovat kuitenkin vielä pitkään uuden tutkimuksen lähdeaineistona relevantteja.

Suomessa on kirjastoissa digitoitu varsin vähän vanhoja erikoisaineistoja lukuun ottamatta *Historiallista sanomalehtikirjastoa*. Digitoinnin etenemistä haittaavat tekijät ovat taloudellisia ja kulttuurisia. Materiaalin muuttaminen digitaaliseen muotoon on hidasta ja kallista.

Digitoinnin etenemistä hidastava tekijä on myös digitoitaviin aineistoihin liittyvät tekijänoikeudet. Ikänsä puolesta vanhaa aineistoa voi digitoida, uudemmassa on otettava tekijänoikeussäädökset huomioon. Tekijänoikeuksien selvittäminen on työlästä ja hankalaa. Tekijän-

oikeudellisista syistä esimerkiksi vuoden 1890 jälkeistä suomalaista sanomalehdistöä ei voi käyttää verkossa vapaasti maksutta. Näitä lehtiä tutkivan pitää mennä kirjastoon, missä niitä voi lukea mikrofilmeinä ja saada niistä jopa digitaalisen kopion.

Myös Euroopan laajuisesti digitointi on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta edennyt hitaasti. Digitoinnin tilaa Euroopassa selvitettiin EDL:n (European Digital Library) aloitteesta Euroopan kansalliskirjastoille tehdyllä kyselyllä. Kansalliskirjastojen kokoelmien digitointi Euroopassa on ollut fragmentaarista; enimmäkseen on digitoitu harvinaisuuksia ja tehty verkkonäyttelyitä. Valintakriteereinä digitoitaville aineistolle on ollut aineiston harvinaisuus ja ainutlaatuisuus. Useimmat Euroopan maat ovat vielä vailla digitoinnin kansallista kokonaissuunnitelmaa.

EDL:n selvityksen mukaan Euroopan kansalliskirjastoissa oli kesäkuussa 2007 noin 400 300 000 fyysistä objektia niistä noin 4,7 miljoonaa on digitoitu, eli 1 % olemassa olevista kokoelmista

Suurin osa digitoiduista aineistoista on 1800-luvun ja 1900-luvun alun aineistoja. Ongelmana on 1900-luvun musta aukko: ”20th century black hole”. Tekstiaineistot ovat olleet tähän asti heikoimmassa asemassa, vaikka ne ovat helpoimmin digitoitavissa.

Mitä digitoida

Valtioneuvoston tietoyhteiskuntastrategian 2007–2015 tavoitteena on kansallisen digitaalisen kirjaston luominen. Se syntyy digitoimalla vuoteen 2015 mennessä avoimeen verkkokäyttöön keskeiset kirjastojen, arkistojen ja museoiden kulttuuriaineistot. Kansallisen digitoinnin lähtökohdana ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat aineistot, jotka digitoituna ovat tutkijoille helpommin verkon kautta saavutettavissa ja käytettävissä.

Digitointi on tehtävä suunnitelmallisesti, aineistoja on pantava tärkeysjärjestyseen, sillä kirjastoissa on satoja kilometrejä tutkimukselle arvokkaita teoksia. Vuonna 2006 Suomessa julkaistiin yli 13 500 teosta, lähes 400 sanomalehteä, 5 500 aikakauslehteä ja muut painotuotteet päälle. Nämä kaikki ovat Kansalliskirjaston kokoelmissa ja tarvitsijoiden käytettävissä.

Näiden lisäksi humanistisen tutkimuksen lähdeaineistoja ovat myös ääni- ja kuvatallenteet ja käsikirjoitusaineistot. Arkistoissa on paljon käyttörajoitettuja yksityisiä kokoelmia, joita tuskin koskaan digitoidaan.

Digitoitavan aineiston valinnassa ajateltu tuleva käyttäjä ohjaa monia päätöksiä digitointityön eri vaiheissa. Kulttuuriperinnön digitointi edellyttää käsitystä siitä keille ja millaista tutkimusta varten digitoidaan. On kuitenkin vaikeaa arvioida mikä aineisto

osoittautuu tulevaisuudessa käyttökelpoiseksi.

Kirjastojen digitointikriteereinä on ollut aineistoon kohdistuva kysyntä ja digitoinnin tuottama lisäarvo, jota ei synny sellaisen aineiston digitoinnista, joka on muutenkin hyvin saatavilla. Digitoinnin perusteluina käytettyjä argumentteina on käytetty tilansäästöä, tuhoutuvien aineistojen pelastamista ja aineistojen sisältämän tiedon parempaa saatavuutta. Kirjastojen digitoinnin kohteina ovatkin olleet harvinaiset teokset ja kokoelmat, jolloin on haluttu turvata alkuperäisteokset liialliselta käytöltä ja varkauksilta sekä laajassa käytössä olevat kokoelmat, joiden merkitys on niiden sisällössä.

Miksi kotimaisia digitaalisia aineistoja

Miksi aineistojen tulisi olla digitaalisessa muodossa? Aineiston digitointi on eräs keino siirtää aineisto tuleville sukupolville. Esimerkiksi historian tutkimukselle ja monelle muullekin humanistiselle tutkimukselle on tärkeää, että aineisto, jota käyttäen tutkimusta on tehty, on käytössä myös tulevaisuudessa. Jokainen sukupolvihan luo oman tulkintansa menneisyydestä; historian tutkimuksen tutkimustulokset muuttuvat näkökulman mukaan, vaikka aineisto pysyy samana.

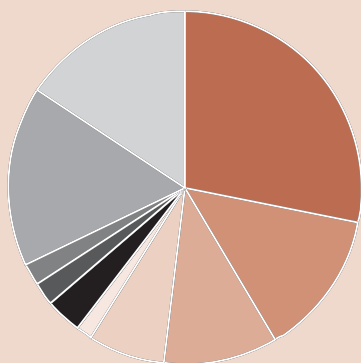
Näyttää siltä, että käsitys siitä, että netin ulkopuolisella tiedolla ei ole paljon merkitystä, alkaa olla vallalla aloittelevien tutkijoiden keskuudessa. Tuoreessa ruotsalaisessa, Karolinska institutetin, Kungliga Tekniska Högskolanin ja Tukholman yliopiston selvityksessä todettiin, että nuoret aloittavat tutkijat eivät hanki tai käytä aineistoa, jota he eivät saa käsiinsä elektronisessa muodossa.

Tanskalaiset Aarhusin yliopiston digitointistrategian laatijat haastattelivat tulevaisuuden

”Jokainen sukupolvi luo oman tulkintansa menneisyydestä.”

Kansalliskirjaston kävijät 2007

Kävijöitä oli yhteensä 199 461.
Näistä yliopistolaisia oli yhteensä 57 %
(sis. Helsingin Yliopisto ja muut yliopistot).
Turisteja, näyttelyvieraita ja "muuta" yli 32 %.

- Helsingin Yliopiston opiskelija 28,2 %
- Helsingin Yliopiston henkilökunta 13,3 %
- Muun yliopiston opiskelija 10,5 %
- Muun yliopiston henkilökunta 7 %
- Ammattikorkeakoulun opiskelija / henkilökunta 1,4 %
- Muun oppilaitoksen opiskelija / henkilökunta 3,4 %
- Julkishallinnon edustaja 2,1 %
- Elinkeinoelämän edustaja 2 %
- Turisti tai näyttelyvieras 16,5 %
- Muu 15,7 %

tutkijoita miettiessään digitointistrategiaansa. Nämä olivat sitä mieltä, että jos tietoa ei ole saatavissa 24 tuntina vuorokaudessa ja seitsemänä päivänä viikossa, sitä ei käytetä.

Verkosta on kohtalaisen helposti ja maksutta saatavissa ulkomaista aineistoa. Jokin aika sitten saimme lukea The Universal Digital Librarysta (<http://www.ulib.org/>), jossa on yli miljoona digitoitua kirjaa. Tutkijatkin käyttävät mukavuus- ja ajankäyttösyistä aineistoja, jotka ovat vaivatta saatavissa mieluiten omalta työpöydältä. Jos kotimaisen aineiston saaminen edellyttää maksullista kaukolainaa tai matkaa kirjastoon, niin ei ole ihme, että huolestutaan suomalaisen aineiston vähäisestä käytöstä.

Pitäisikö digitoitujen aineistojen olla käyttäjien näkökulmasta maksuttomia vai maksullisia? *Kuldi*-työryhmän raportissa asetettiin päämääräksi tekijänoikeudesta vapaan aineiston maksuttomuus ja vapaa pääsy siihen.

Verkon kautta saataville on kuitenkin tuotu myös kotimaisia aineistoja, joista on hyötyä humanistiselle tutkimukselle: sanomalehtien ja tieteellisten aikakausjulkaisujen vanhoja vuosikertoja on digitoitu taannehtivasti. Sanomalehdet ja aikakauslehdet ovat kirjastojen kysytyimpiä aineistoja.

Kansalliskirjaston *Historiallinen sanomalehtikirjasto* on ollut verkossa jo vuodesta 2001 sisältää kaikki Suomessa ilmestyneet sanomalehdet vuosilta 1771–1890. Sen hakuominaisuuksia on parannettu hyödyntämällä 1800-luvulla koottua sanomalehtien artikkelihakemistoa.

Tiina Höltän vuonna 2005 tekemän selvityksen perusteella sanomalehtikirjaston käytöstä tiedetään, että sitä käytetään erityisesti historian tutkimuksen lähteenä ja paljon myös Suomen ulkopuolelta. Vuoden 1890 jälkeisiä lehtiä voi käyttää mikrofilmeinä.

Aikakauslehtien digitointihankkeessa on digitoitu tähän mennessä kaksi aikakauslehteä, *Suomi* ja *Historiallinen aikakauskirja*. Artikkelit

ovat käytettävissä *Peri+* -tietokannassa. Se sisältää Historiallisen Aikakauskirjan vuosien 1903–1999 ja Suomi-lehden vuosien 1841–1938 artikkelit.

Elektra on uusien elektronisessa muodossa julkaistujen lehtien tietokanta, joka sisältää kotimaisten tieteellisten lehtien artikkeleita. Kokoelmaan kuuluu noin 15 000 artikkelia. Elektran aineistoon pääsee sekä Elektran oman *Doria*-käyttöliittymän että *Arto*-viitetietokannan kautta. Elektran julkaisujen viitetiedot ovat vapaasti selattavissa. Aineisto on tekijänoikeuden alaista ja käyttö edellyttää sopimusta. Tällä hetkellä aineistot ovat käytettävissä mm. yleisissä kirjastoissa sekä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kirjastoissa. Jyrki Ilvan selvityksen mukaan yhteiskunta-, oikeus- ja kasvatustieteiden sekä humanististen tieteiden edustajat näyttävät käyttävän Elektran artikkeleita.

Pienpainatteista on digitoitu teollisuushinnastoja. Painatteet sisältävät kotimaisten yritysten hinnastoja ja kuvastoja vuosilta 1810–1944. Palvelusta on ladattu yli 3,5, miljoonaa tiedostoa.

Digitoitujen äänitteiden tietokanta *Raita* sisältää tiedot äänitteistä, joiden digitaaliset kopiot ovat kuunneltavissa Kansalliskirjaston musiikkikirjastossa. Kappaleet ovat myös verkossa kuunneltavissa, kun tekijänoikeussäädökset sen sallivat. Raidassa on tällä hetkellä 5000 kappaletta, lähinnä 1901–1961 ilmestyneiltä 78 k/min ”savikiekoilta” (noin 9 000 äänilevyä). Verkossa kuunneltavia kappaleita on yli 300.

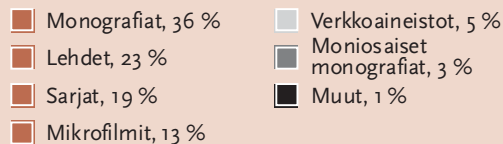
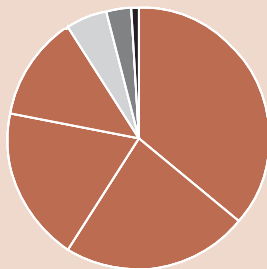
Uudenlaisen digitaalisen lähdeaineiston tulee muodostamaan kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007) säädetyn lain perusteella kerättävä verkkoarkisto. Laki kattaa painotuotteiden lisäksi verkkoaineistoja, sähköisiä tallenteita sekä elokuvat ja radio- ja televisio-ohjelmat. Suunnitelmissa on kolme toisiaan täydentävää verkkoarkiston keruumenetelmää: laajat vuosittaiset keräyk-

Laji	Lehti Nro	Seri.
Työsaapas 	„PEYSAHO” vahva valmiste. Lakkeeraamaton musta kumi	39–48 100:
Työsaapas 	„PELTO” kevyt valmiste. Lakkeeraamaton musta tai ruskea kumi. Eri- värisin tilava varsi	39–48 135:
	” kevyt valmiste. Lakkeeraamaton musta tai ruskea kumi	39–48 135:
Työsaapas 	„JUKKA” sama kuin yllä, mutta noin 5 cm matalampi varsi	AP LP 34–42 110:
	” sama kuin yllä	28–33 85:
Työsaapas 	„PEKKA” kevyt valmiste, matala varsi, lakkeeraamaton mutta taitaveski kumi	26–38 79: 28–33 84: 25–27 53:
	”A. S. V.” kevyt valmiste ruokonta raskaimmista	39–48 130:
	” sama kuin yllä mutta ilman korkoa	39–48 125:
Uittosaapas 	„HONKA” vahva valmiste. Lakkeeraamaton musta kumi. Varsi yli polven. Varustettu kääntösihtilällä	39–48 185:
	„SAUKKO” sama kuin yllä. Kevyt valmiste	39–48 160:
Katavijasaapas 	„MERI” vahva valmiste. Lakkeeraamaton musta kumi. Varustettu kääntösihtilällä ylä osan	39–48 220:
	„LAATOKKA” sama kuin yllä. Kevyt valmiste	39–48 185:
Rintasaapas 	„KOHENTAJA” kevyt valmiste. Lakkeeraamaton musta tai ruskea kumi. Sopiva myös poolahenkilölle	39–48 160:
Hetsätyskenkä 	„TAPIO” kevyt valmiste. Korkeavartinen nahkakenkä. Lakkeeraamaton ruskea kumi	39–48 105:

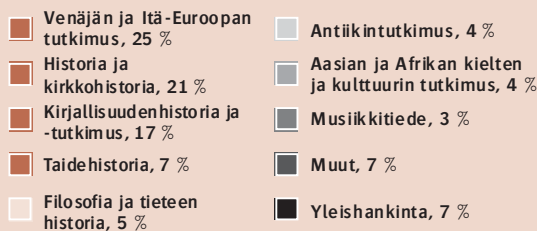
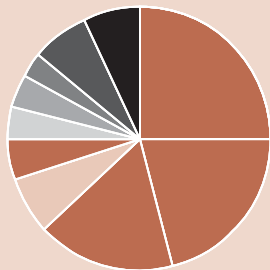
Suomen Gummitehdas Oy:n teollisuushinnasto.
www.kansalliskirjasto.fi

Tutkimuskirjallisuuskokoelma karttui vuoden aikana yli 10 000 nimekkeellä. Näistä ostettuja oli 70 %, loput saatiin vaihtoina tai lahjoina. Kirjasto osti tutkimuskirjallisuutta ja muuta aineistoa 630 000 eurolla eli kirjastoso-
pimuksen mukaisesti. Ostoprofiili noudattaa kirjaston hankintapolitiikkaa. Kansallisen äänitearkiston kokoelmiin ostettiin 4 010 äänilevyä 23 160 eurolla. Merkittävin hankinta oli Sulo Helle-
mäen 3 400 äänilevyn kokoelma. Vuosisadan ää-
net -yhteistyöhankkeessa Suomen äänitearkisto ry:n ja Yleisradion kanssa digitoitiin 1 700 kappa-
letta. Yhteistyöhanke etenee suunnitellusti. Han-
ke päättyi vuoden 2009 lopussa.

Aineistohankinta aineistotyypeittäin (euroina)

Ostettu tutkimuskirjallisuus (nimekkeet)

set, valikoidut keräykset ja ns. teemakeräykset. Laki pyrkiikin turvaamaan kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja saattamisen tutkimuksen käyttöön.

Sähköisen aineiston käytöstä eri tieteiden aloilla

Turun kauppakorkeakoulun kirjaston ja Tampereen yliopiston yhteistyöprojektissa 2006 tarkasteltiin hallinto- ja kauppatieteiden alan väitöskirjojen lähdeluetteloissa olevan aineiston saatavuutta kirjaston omasta kokoelmasta sekä lähteiden saatavuutta elektronisessa muodossa. Tutkimuksen perusteella todettiin, että kirjaston omat kokoelmat tukevat hyvin väitöskirjatyöskentelyä hallinto- ja kauppatieteissä. Elektronisessa muodossa oli saatavilla 32 % kaikista lähteistä. Artikkelilähteistä elektronisessa muodossa oli saatavilla 68 %.

Toisessa tarkastelussa kohteena oli kielitieteen alan väitöskirja. Siinä oli yhteensä 378 viitettä, lähteinä oli käytetty lähes yksinomaan painettua aineistoa, josta lähes puolet (182 kpl) oli monografioita. Artikkeleita kausijulkaisuissa oli yhteensä 63 kappaletta. Elektronisessa muodossa olevia kirjoja ja lehtiä oli molempia 2 kappaletta.

Helsingin yliopiston E-thesis-palvelua tarkasteltaessa on havaittu, että luonnontieteessä ja lääketieteessä enemmistö väitöskirjoista ilmestyy verkossa. Humanistis-yhteiskuntatieteellisellä alalla verkkojulkaiseminen on vähäisempää. Selittäviä tekijöitä useita, mutta eräs niistä on julkaisukulttuurin ja tieteenalojen perinteiden eroavuus.

Digitaalisen aineiston hyödyistä

Mitä hyötyä digitaalisella aineistolla on tutkimukselle? Digitaalinen aineisto mahdollistaa uudenlaisen tavan tehdä tutkimusta. Suu-

ren aineiston selaaminen tietokoneen avulla on nopeaa. Digitointi mahdollistaa aineiston sisältöön kohdistuvan tekstihaun vanhoista teksteistä, jos digitoitu aineisto on ajettu tekstintunnistusohjelman läpi. Esimerkki nykypäivältä, tosin tekstimassasta joka on tuotettu digitaalisena: Helsingin Sanomain taloustoimituksen päälikkö Marko Junkkari selosti *Näkökulma* -jutussaan 20.2.2008 t-indeksiä. *Economist*-lehti käytti indeksiä 1990-luvun alussa etsimään taantuma sanan esiintymistä uutistekstissä. Sanan yleistymisen lehtitekstissä ennakoitiin hyvin vuonna 1991 alkaneen taantumaa.

Digitointi saattaa tuoda esiin myös unohdettuja aineistoja. Kokoelmien käyttö on tullut digitoinnin myötä helpommaksi. Digitaaliset kokoelmat ovat tuoneet kirjastoille myös jonkin verran uusia ns. herätekäyttäjiä.

FinELibin hankkimien elektronisten aineistojen käytön kasvu on ollut nopeaa, vuonna 2006 elektronisiin lehtiin tehtiin yli 7 miljoonaa artikkelilatausta. Vuoden 2007 FinE-

Libin käyttäjäkyselyn mukaan noin 88 % tutkimuslaitosten ja 70 % yliopistojen vastaajista oli sitä mieltä, että e-aineistot olivat säästäneet työaikaa sekä helpottaneet oman alan seuraamista. Tieteenalojen välillä tosin oli eroja: humanistit pitivät e-aineistojen vaikutuksia vähäisinä kun taas lääketieteilijät pitivät niitä suurimpina.

Aineiston käytölle voi asettaa monenlaisia edellytyksiä. Käyttöliittymien tulisi olla selailun sallivia, koska tutkijan työssä on sijansa myös vapailla mielleyhtymillä. Käyttöliittymissä ei pitäisi olla liian monimutkaisia hakutoimintoja, vaan niiden tulisi olla tarpeeksi yksinkertaisia. Käyttäjälle helppokäyttöisyys, haku- ja selailumahdollisuudet sekä tulostusominaisuudet ovat tärkeitä. Digitaalisessa kokoelmassa olisi myös syytä olla mukana tieto siitä mitä tarjolla olevasta kokonaisuudesta ylipäänsä voi löytää. □

Leena Jansson, suunnittelija
Kansalliskirjasto

Birte Christensen-Dalsgaard. LIBER EBLIDA Workshop on digitization of library material in Europe 24-26 10. 2007, Copenhagen.

Lotta Haglund. Unga forskares behov av informationssökning och IT-stöd. 2005
http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/projekt/unga_forskares_behov_slutrapport.pdf

Tanja Heikkilä: Väitöskirjojen lähdeanalyysi - yhteistyötä Turun ja Tampereen välillä . Bulletin 3/2007
<http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/bulletiini/arkisto/2007/artikkeli55.php>

Tiina Hölttä. Historiallinen sanomalehtikirjasto tiedonhankintakanavana. Kansalliskirjasto 5-6 2005.

Jyrki Ilva. Kuka käyttää Elektraa? Tietolinja 2/2004. <http://www.lib.helsinki.fi/tietolinja/0204/elektra.html>

Jyrki Ilva. Tieteenalakohtaisista eroista väitöskirjojen verkkojulkaisemisessa. Digitaalinen kirjasto blogi. [//blogs.helsinki.fi/digi/kirjasto/2007/05/07/post-9/](http://blogs.helsinki.fi/digi/kirjasto/2007/05/07/post-9/)

Marko Junkkari. Poikkeuksellinen työllisyysuutinen. Helsingin Sanomat 20.2.2008. B 5

Kulttuuri-perintö tietoyhteiskunnassa, Strategiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Opetusministeriön julkaisu 2003:24. (Kuldi-työryhmän raportti)

Reeta Voutilainen. Kielitieteellisen väitöskirjan lähdeanalyysi. Bulletin 3/2007.
<http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/bulletiini/arkisto/2007/artikkeli52.php>

FINELIBIN ELEKTRONISTEN AINEISTOJEN LAAJA KÄYTTÖTUTKIMUS:

Tieteelliset e-aineistot helpottaneet erityisesti tutkijoiden työtä

Kansallisen elektronisen kirjaston FinELibin e-aineistojen käyttäjäkysely toteutettiin yhdeksännen kerran huhtikuussa 2007. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, yleisten kirjastojen sekä FinELib-konsortioon kuuluvien tutkimuslaitosten ja erikoiskirjastojen asiakkailta kysyttiin mm. e-aineistojen käytön määrää sekä tyytyväisyyttä aineistoihin. Vastaukset osoittavat, että elektronisten aineistojen käyttö on monissa tapauksissa parantanut merkittävästi aineistojen löytyvyyttä ja helpottanut niiden käsille saamista.

FinELib-konsortioon kuuluvien organisaatioiden henkilökunnalta, tutkijoilta, opiskelijoilta ja muilta kirjastojen asiakkailta kysyttiin oman organisaation kirjaston tarjoamien e-lehtien, e-kirjojen, tietokantojen ja muun elektronisen aineiston käytön määrää sekä tyytyväisyyttä aineistoihin. Lisäksi selvitettiin hankintatoiveita, e-aineistoihin liittyviä ongelmia, aineistojen käyttötottumuksia sekä *Nelli-portaalin* käyttöä.

Kysymykset laadittiin yhteistyössä Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksen professori Pertti Vakkarin ja professori Sanna Taljan kanssa sekä Tennesseeen yliopiston professori Carol Tenopirin kanssa. Näin saadaan vertailtavuutta myös kansainväliseen e-aineistojen käyttäjätutkimukseen.

Aiempina vuosina kysely on rajattu vain FinELib-konsortion kautta hankittuihin aineistoihin, mutta uusin selvitys koski kaikkia käy-

tössä olevia elektronisia aineistoja. Kysely ulotettiin koskemaan ensimmäistä kertaa myös yleisten kirjastojen asiakkaita.

Kuukauden avoinna olleeseen kyselyyn saatiin ennätysmäärä vastauksia, kaikkiaan yli 5000 kappaletta. Eniten vastauksia tuli ammattikorkeakouluista (2154) ja yliopistoista (1882). Sen sijaan tutkimuslaitosten ja erikoiskirjastojen vastausmäärä (611) samaten kuin yleisten kirjastojen vastausmäärä (926) jäivät verraten vähäisiksi.

Yliopistojen vastaajista noin puolet oli opiskelijoita ja neljäsosa tutkimus- ja opetushenkilökuntaa. Ammattikorkeakoulujen vastaajista suurin osa oli opiskelijoita. Tutkimuslaitosten vastaajat olivat pääosin tutkijoita, mutta vain noin neljännes 38 tutkimuslaitoksesta osallistui aktiivisesti kyselyyn. Yleisten kirjastojen vastaajat painottuivat korkeasti koulutettuihin. Neljäsosa yleisten kirjastojen vastaajista oli opiskelijoita.

Yliopistoista saatiin vastauksia eniten kauppatieteilijöiltä, ammattikorkeakouluista sosiaali-, terveys- ja liikunta-aloilta ja tutkimuslaitoksista luonnontieteellisiltä sekä teknisiltä aloilta. Pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen otokset ovat varsin edustavia. Sen sijaan tutkimuslaitosten ja yleisten kirjastojen otoksia ei pienten vastausmäärien vuoksi voida pitää täysin edustavina.

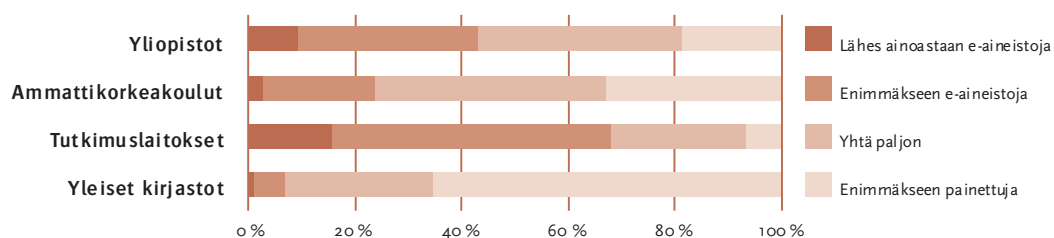
E-aineistot osa tutkijoiden jokapäiväistä työtä

Kysely toteutettiin verkkolomakkeella, joten sillä tavoitetaan ensisijaisesti sellaisia henkilöitä,

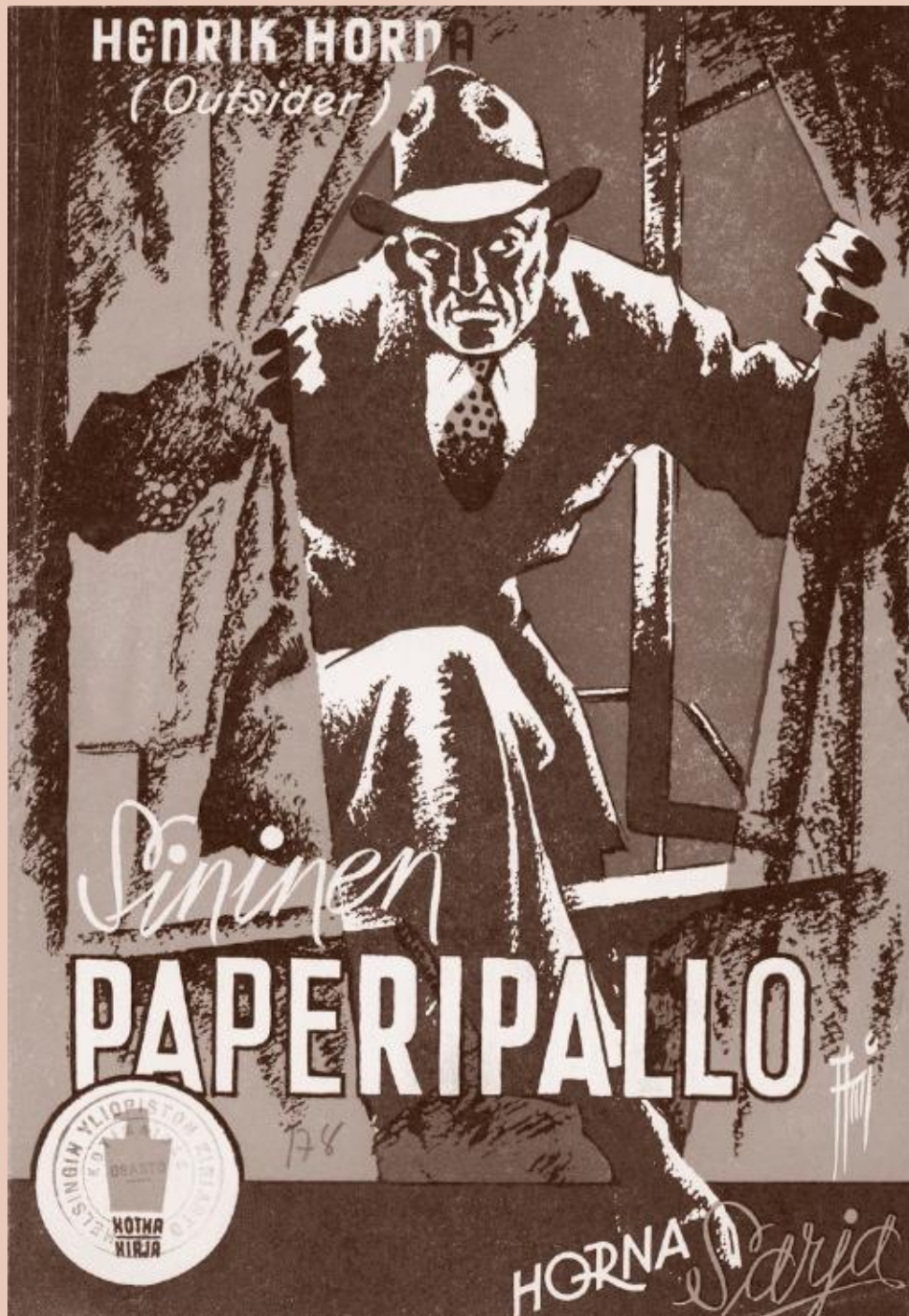
jotka asioivat verkossa ja käyttävät elektronisia aineistoja. Elektronisten aineistojen käyttö on vuosien varrella lisääntynyt yliopistoissa. Tällä hetkellä noin puolet yliopistojen vastaajista käyttää työssään pääasiassa elektronisia aineistoja, kun vuonna 2000 vastaava luku oli vain noin 20 %. Ammattikorkeakouluissa elektronisten aineistojen käyttö ei ole viimeisten vuosien aikana merkittävästi lisääntynyt vaan painetut aineistot ovat edelleen keskeisiä tiedonlähteitä. Elektronista kurssimateriaalia tarvittaisiinkin lisää. Tutkimuslaitoksista ja yleisistä kirjastoista ei vastaavaa vertailutietoa ole olemassa.

Kun e-aineistojen käyttöä verrataan painettujen aineistojen käyttöön koko vastausjoukossa, nousee tutkimuslaitosten vastaajien e-aineistojen käyttö suurimmaksi. Tutkimuslaitosten vastaajista yli 60 % käyttää enimmäkseen e-aineistoja. Yliopistojen vastaajista noin puolet ja ammattikorkeakoulujen vastaajista noin neljäsosa käyttää työssään ja opiskelussaan pääasiassa elektronisia aineistoja. Yleisissä kirjastoissa e-aineistoja käytetään selvästi vähiten (Kuvio 1).

Kyselyn piirissä olevien korkeakoulu- ja tutkimuslaitosten kirjastojen tarjoamat aineistot ovat pääasiassa tieteellisiä, joten tutkimusta tekevät henkilöt käyttävät niitä eniten. Tutkijoiden ja opiskelijoiden elektronisten aineistojen käytöllä onkin merkittävä ero. Tutkijoista ainoastaan tai enimmäkseen e-aineistoja käyttää jo 50–70 %, mutta opiskelijoista vain 20–35 %. Yliopistopuolijat käyttävät elektronisia aineistoja ammattikorkeakouluopiskelijoita enemmän. Tutki-

Kuvio 1. Elektronisten aineistojen osuus työhön/opiskeluun käytetystä aineistosta.

Mukana kannettavien sähköisten kirjojen käyttö on vielä varsin vähäistä. Kasvavaa määrää kaunokirjallisuutta voi lukea tietokoneen ruudulta, mutta painetun kirjallisuuden sivujen määrä on niin suuri, että kuvan "dekkari" on vielä pitkään nähtävissä vain vapaakappalekirjastojen varastossa tai satunnaisesti keräilijöillä tai antikvariaateissa. Tietokoneen "ikkunasta" tulee koteihimme ja tajuntaamme tarpeellisten tietojen ja viihteen lisäksi yhä enemmän myös pelottavia, kutsumattomia vieraita.

muslaitoksissa ja yliopistoissa työskentelevien tutkijoiden välillä ei sen sijaan ole merkittävää eroa e-aineistojen käytön määrässä.

E-aineistojen käytön määrä vaihtelee tieteenoittain. Luonnontieteilijät ja lääketieteilijät käyttävät aineistoja eniten, humanistit ja yhteiskuntatieteilijät puolestaan vähiten. Humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla aineistojen käyttö on kuitenkin viimeisten vuosien aikana kasvanut. Vuonna 2000 lähes 60 % humanisteista ja 50 % yhteiskuntatieteilijöistä käytti enimmäkseen painettuja aineistoja. Tänä vuonna enimmäkseen painettuja aineistoja ilmoitti käyttävänsä enää noin 35 % humanisteista ja alle 10 % yhteiskuntatieteilijöistä. FinELibin keskitetyissä e-aineistojen hankinnoissa on kohdennettu erityisrahoitusta erityisesti humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla käytettyihin aineistoihin, mikä voi osaltaan selittää käytön määrässä tapahtunutta kasvua.

Yleisissä kirjastoissa aineistoja käytetään vielä varsin vähän. Vastaajista lähes 70 % ilmoitti käyttävänsä pääasiassa painettuja aineistoja. E-aineistoja käytetään paitsi työhön ja opiskeluun, myös harrastuksiin ja vapaa-ajan tarpeisiin. Yleisten kirjastojen käyttäjien tarvitsemia e-aineistoja on tarjolla vielä verraten vähän, mikä vaikuttaa käytön määrään.

Sanakirjat, hakuteokset ja lehdet sähköisesti, kirjat painettuina

Sanakirjat, hakuteokset, viitetietokannat ja lehdet ovat eniten käytettyjä elektronisia aineistoja kaikilla sektoreilla. Yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa noin puolet vastaajista käyttää elektronisia lehtiä ja sanakirjoja, kolmannes viitetietokantoja ja viidesosa hakuteoksia vähintään useita kertoja viikossa. Ammattikorkeakouluissa noin kolmasosa ja yleisissä kirjastoissa vain 10 % käyttää elektronisia sanakirjoja vähintään useita kertoja viikossa.

Enemmistö vastaajista on valmiita luopumaan sanakirjojen ja hakuteosten painetuista versioista, jos aineisto on saatavissa elektronisessa muodossa. Yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa suurin osa vastaajista on valmiita luopumaan myös painetuista lehdistä. Halu luopua painetuista aineistoista on kasvanut niin yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa kuin tutkimuslaitoksissakin viimeisten vuosien aikana.

Elektronisten kirjojen käyttö on vielä varsin vähäistä. Yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa noin 20–30 % ja yleisissä kirjastoissa yli 60 % ei käytä e-kirjoja lainkaan. Halukkuus luopua painetuista kirjoista on myös varsin vähäistä.

Paljon e-aineistoja jo tarjolla, mutta lisää toivotaan

Suurin osa vastaajista on tyytyväisiä tarjolla oleviin elektronisiin aineistoihin. Aineistotarjontaa pidetään kattavimpana tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa. Yli puolet niiden vastaajista pitää saatavuutta vähintään hyvänä ja on sitä mieltä, että tarjonta kattaa vähintään 60 % aineistotarpeista.

Tulokset osoittavat tieteenalakohtaisia eroja kattavuuden kokemisessa. Esimerkiksi yliopistojen lääketieteilijöistä lähes puolet kokee, että e-aineistot kattavat yli 80 % tarpeesta. Humanistit taas kokevat kattavuuden huonoimmaksi. Heistä vain 5 % on sitä mieltä, että aineistot kattavat yli 80 % tarpeesta ja lähes 40 % mielestä e-aineistot kattavat vain alle 20 % tarpeesta.

Professori Pertti Vakkari Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitokselta on selvittänyt FinELibin käyttäjäkyselyjen pohjalta, miten tutkijoiden kokemukset aineistojen saatavuudesta ovat yhteydessä niiden käyttöön. Tulokset osoittavat, että saatavuus on ensisijainen käytön säätelijä ja saatavuuden kohentuminen on yhteydessä käyttöön jopa voimakkaammin kuin tutkijan tieteenala. Saatavuuden kohentu-

misella on myös yhteys julkaisuaktiivisuuteen erityisesti nuoremmilla tutkijoilla.¹

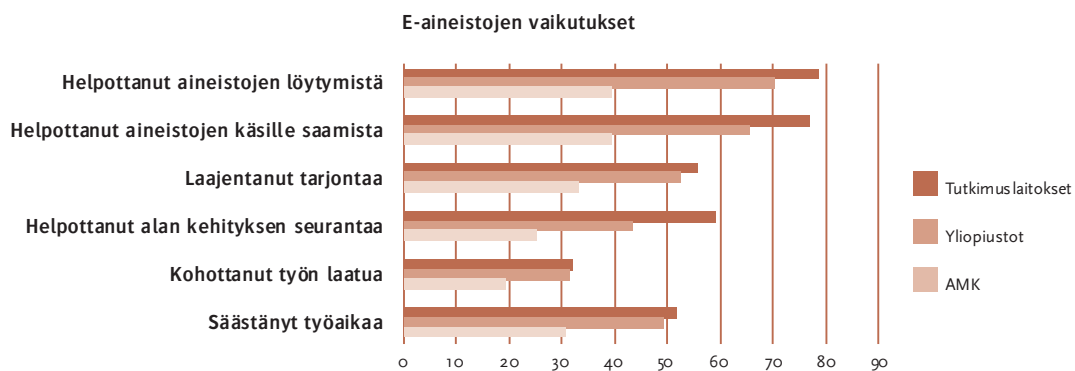
Ammattikorkeakoulujen ja yleisten kirjastojen vastaajat kokevat e-aineistotarjonnan yliopistoja ja tutkimuslaitoksia heikommaksi. Yli 70 % ammattikorkeakoulujen vastaajista on sitä mieltä, että aineistot kattavat alle 60 % tarpeesta. Noin kolmasosa kokee, että aineistojen kattavuus on vain alle 20 % tarpeesta. Yleisissä kirjastoissa tilanne on vieläkin heikompi. Niiden vastaajista noin puolet kokee, että tarjolla olevat aineistot kattavat vain alle 20 % tarpeesta.

Vaikka aineistoja onkin saatavilla jo runsaasti, kokoelmat eivät vielä kaikilta osin vastaa käyttäjien tiedontarpeita. E-aineistoja toivotaan hankittavan lisää. Sanakirjat, sanastot ja tietosanakirjat ovat toivottuja kaikilla sektoreilla. Monet myös toivovat lisää korkeakoulujen elektronisia julkaisuja sekä kotimaisia elektronisia lehtiä. Tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa ulkomaiset tieteelliset lehdet ovat eniten toivottuja aineistoja. Opiskelijat puolestaan haluaisivat elektronisessa muodossa olevia kurssikirjoja. Yleisten kirjastojen asiakkaiden toivomuslistan kärjessä ovat sanoma- ja aikakauslehtien verkkoversiot.

Elektroniset aineistot helpottaneet erityisesti tutkijoiden työtä

Kyselyssä selvitettiin, miten elektronisten aineistojen käyttö vaikuttaa tutkimus- ja korkeakoulusektoreilla vastaajien työhön ja opintoihin. Vastaajia pyydettiin arvioimaan professori Carol Tenopirin käyttämän luokituksen pohjalta, miten merkittävänä he pitävät e-aineistojen erilaisia vaikutusvaihtoehtoja vai onko vaikutusta koettu lainkaan. Lisäksi vastaajille annettiin avovastauksessa mahdollisuus tuoda esiin muita vaikuttavuuteen liittyviä kommentteja.

Erityisesti yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa e-aineistoilla on koettu olevan merkittävää vaikutusta. Suurin osa yliopistojen ja tutkimuslaitosten vastaajista on sitä mieltä, että e-aineistot ovat helpottaneet huomattavasti aineistojen löytymistä ja käsille saamista ja oman alan kehityksen seuranta. E-aineistot ovat lisäksi säästäneet huomattavasti monien työaika ja parantaneet aineistotarjontaa. Monien tutkijoiden mielestä ne ovat myös parantaneet työn laatua ja edistäneet uusien ajatusten ja ideoiden syntymistä.

Kuvio 2. Vastaajat jotka ovat kokeneet vaikutukset huomattavina.

¹ Pertti Vakkari, Perceived influence of the use of electronic information resources on scholarly work and publication productivity. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, volume 59, Issue 4, Date: 15 February 2008, Pages: 602-612

Myös ammattikorkeakouluissa monet vastaajat tunnistivat vastaavia vaikutuksia, mutta niitä ei pidetty yhtä merkittävänä kuin yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa. Opiskelijat kokivat vaikutukset kaiken kaikkiaan tutkijoita vähäisempinä (Kuvio 2).

Aineistojen ajankohtaisuus, laajuus ja monikielisyys ovat vastaajien mielestä parantuneet e-aineistojen myötä. Monet kokivat myös, että elektroniset aineistot ovat lisänneet tasa-arvoa tutkijoiden keskuudessa ja helpottaneet tutkijoiden välistä kommunikointia.

Vaikka humanistit käyttävät e-aineistoja melko vähän, e-aineistot ovat kuitenkin muuttaneet myös humanistista tutkimusta tekevien tutkimustapoja. Elektroniset aineistot ovat mm. mahdollistaneet etätyöskentelyn, jonka avulla esimerkiksi ulkomaisten harvinaisten aineistojen käyttö on mahdollista Suomesta käsin. Opiskelijat kiittelevät erityisesti elektronisia kurssikirjoja, jotka ovat parantaneet oppikirjatarjontaa.

E-aineistoihin liittyviä haasteita

Suurimpana elektronisten aineistojen käyttöön liittyvänä haittana pidetään erilaisia ruudulta lukemiseen liittyviä ongelmia. Erityisesti pitkiä aineistoja, kuten kirjoja on vaikea lukea ruudulta. Niiden tulostamista ei myöskään pidetä erityisen hyvänä vaihtoehtona. Teknologian kehitys ei ole vielä tehnyt elektronisten aineistojen käyttöä riittävän helpoksi ja miellyttäväksi.

Puutteelliset tiedot tarjolla olevista elektronisista aineistoista sekä huonot käyttötaidot koetaan käyttöä rajoittaviksi tekijöiksi. Aineis-

tojen kasvava määrä vaikeuttaa tiedonhakuja entisestään ja osa aineistosta hukkuu tiedontulvaan. Aineistojen parempi löytyvyys ja saatavuus aiheuttavat myös ongelmia. Useat vastaajat kokivat, että käyttämällä pelkästään elektronisessa muodossa helposti saatavilla olevaa aineistoa voi relevanttia painettua tietoa jäädä kokonaan löytymättä ja tutkimuksen näkökulma jopa vääristyä.

Vastaajat toivoivat lisää e-aineistoja koskevaa tiedotusta ja koulutusta. Erityisesti yleisten kirjastojen asiakkaat pitävät kirjastojen tiedotusta e-aineistoista vähäisenä. Suuren ja hajanaisen yleisten kirjastojen käyttäjäkunnan saavuttaminen on haasteellista. Verkkosivulla tiedottamisella näyttää kuitenkin olevan e-aineistoja koskevassa tiedotuksessa merkittävä rooli, sillä kaikilla sektoreilla suuri osa vastaajista oli saanut tietoa aineistotarjonnasta juuri kirjastojen kotisivuilta.

Vastaajien esittämät koulutustarpeet vaihtelivat suuresti. Jotkut kaipaavat perusteellista koulutusta, mutta monet myös mainitsivat, ettei kiireisen työn ohella ole aikaa pitkäkestoisille koulutuksille, joten myös lyhyemmät tietoiskut olisivat tarpeellisia. Opiskelijat toivoivat, että e-aineistojen koulutus liitettäisiin osaksi muuta opiskelua ja se toteutettaisiin opintojen oikeassa vaiheessa. Ensimmäisenä vuotena opetetut taidot eivät välttämättä ole enää muistissa opinnäytetyön teon alkaessa. Monet vastaajat toivovat tarjolla olevien aineistojen esittelyä ja koulutusta tiedonhakuun. Korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa myös tieteenalakohtaisille koulutuksille näyttää olevan kysyntää.

”Luonnontieteilijät ja lääketieteilijät käyttävät e-aineistoja eniten, humanistit ja yhteiskuntatieteilijät vähiten.”

Kymmenen vuotta e-aineistojen hankintaa

FinELib on jo kymmenen vuoden ajan hankkinut e-aineistoja keskitetysti jäsenorganisaatioidensa käyttöön. Konsortioon kuuluvat organisaatiot ovat lisäksi hankkineet e-aineistoja myös muuta kautta. Asiakkaat ovat saaneet satoja tietokantoja ja tuhansia e-lehtiä ja e-kirjoja käyttöönsä. E-aineistojen käyttäjäkysely osoittaa, että lisääntyneen e-aineistojen tarjonnan myötä myös tyytyväisyys aineistoihin on kasvanut. E-aineistojen käyttö on vaikuttanut erityisesti tutkijoiden työtapoihin parantamalla aineistojen saatavuutta ja käytettävyyttä.

Koska elektronisten aineistojen tarjonta on jo melko laajaa, asiakkaat tarvitsevat entistä enemmän sekä tiedotusta e-aineistoista että koulutusta niiden käytössä. Asiakastiedotuksen ja aineistokoulutuksen kasvava merkitys vaikuttaa myös kirjastonhoitajien ja informaattikojen työnkuvaan. Käyttäjäkyselyn vastauksissa

nousi esiin toivomuksia linkittää aineistokoulutus nykyistä paremmin esimerkiksi opiskeluprosesseihin. Erilaisia käyttäjien tarpeita palveleva yksilöllinen ja räätälöity e-aineistojen tiedotus ja koulutus ovatkin tulevaisuuden haasteita kirjastoille. □

Lisätietoja FinELibin e-aineistojen käyttäjäkyselyistä ja käyttöön liittyvistä tutkimuksista löytyy FinELibin verkkosivuilta osoitteesta:

<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib/vai-kuttavuus.html>

Kirjoittajat:

Elina Late, opiskelija

Tampereen yliopisto, informaatiotutkimuksen laitos
elina.late@uta.fi

Paula Mikkonen, suunnittelija

Kansalliskirjasto, FinELib
paula.mikkonen@helsinki.fi

Kansallinen elektroninen kirjasto **FinELib** on konsortio, joka tukee suomalaista tutkimusta, opetusta ja oppimista sekä edistää laadukkaan tiedon saantia ja käyttöä yhteiskunnassa.

FinELib-konsortion jäsenet: Yliopistot, ammattikorkeakoulut, yleiset kirjastot sekä 38 tutkimuslaitosta ja erikoiskirjastoa

Kokonaiskustannukset vuonna 2007: 16,1 miljoonaa euroa

Lisensioitujen e-aineistojen määrä	Lisensioitujen e-aineistojen käyttö
128 viitetietokantaa 278 hakuteosta n. 20 000 e-lehteä n. 295 000 e-kirjaa	53 miljoonaa tehtyä hakua n. 8,3 miljoonaa tulostettua artikkelia

Ajan merkkejä:

Lasta odottavat vanhemmat ovat alkaneet googlata tulevan lapsensa nimiehdotuksia varmistaakseen etteivät heidän lapsensa kohtaa liian kovaa kilpailua pyrittäessä parhaaseen mahdolliseen näkyvyyteen googlehaussa.

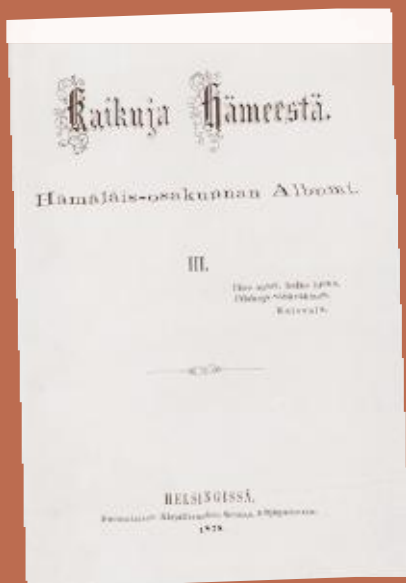
Wall Street Journal 8.5.2007 "You're a Nobody Unless Your name Googles Well"

Tiinan triviaat

1. Toisessa maailmansodassa Yhdysvaltojen armeija käytti salakielenä navajointiaanien kieltä. Sitä ei koskaan murrettu.
2. Sana akatemia on peräisin puutarhan nimestä Ateenassa. Platon opetti siellä oppilaitaan vuodesta 385 eKr.
3. Charles Darwinin kirjoittaman 'Lajien synnyn' ensimmäinen 1250 kappaleen painos myytiin loppuun päivässä.
4. Aivojen paino on vain n. 2 % koko ruumiinpainosta, mutta ne käyttävät 25 % ihmisen hengitysilman hapesta.
5. Ihmisen silmän erottelukyky on 140 megapikseliä. Digitaalikameroissa on 3–8 megapikseliä.
6. Pikkulapsella on kolme kertaa enemmän makunystyröitä kielessä kuin aikuisella. Tämän takia pikkulapset eivät aina pidä samasta ruoasta kuin aikuiset.
7. Henrik IV:n puoliso Maria de' Medici esitteli Ranskan hoville veitsen ja haarukan käytön ruokailuvälineenä. Hän myös nimitti Richelieun marraskuussa 1615 tulevan kuningattaren Anna Itävaltalaisen hovisaarnaajaksi. Luultavasti n. 1620 tai sen jälkeen kardinaali Richelieu kyllästyi teräpäisillä ruokailutikareilla tapahtuvaan hampaiden kaiveluun ja määräsi pöytäveitsien kärjet pyöristettäväksi.
8. Ensimmäinen lentokoneen ilmatankkaus suoritettiin 1921. Tankkaaja kiipesi bensakanisterin kanssa koneesta toiseen.
9. Termiitit syövät itsensä puuosien läpi tuplanopeudella kuunnellessaan rokkia.
10. Syyskuussa 1975 New Yorkissa jäi 58 vuotias lakimies kiinni varastettuaan 15 000 kirjaa New Yorkin kirjastosta. Syyksi hän ilmoitti: "Minä pidän lukemisesta".

Grandville: Scènes de la vie privé publique des animaux. Paris 1842

Laulun voimalla

Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelma täydentyy 125 vuotta täyttävän Ylioppilaskunnan laulajien arkistolla

Ylioppilaskunnan Laulajat (YL) on maamme vanhin suomenkielinen kuoro ja yksi johtavista mieskuoroista maailmalla. YL perustettiin vuonna 1883 Helsingin yliopiston yhteyteen aikana, jolloin ruotsinkieli oli vielä hallitseva kieli. Samaan aikaan ajoittuu myös suomenkielisen kulttuurin nousu. Kuoron perustamisen alkuvaiheissa kielipoliittinen taistelu värjätti kuoron toimintaa: YL saavutti mainetta suomenkielisyyden puolestapuhujana annettuaan ensimmäisen täysin suomenkielisen konserttinsa vuonna 1893.

YL:n toiminnan yhtenä johtajatuksena sen perustamisesta lähtien on ollut suomalaisen musiikin hyväksi toimiminen. YL:n ohjelmistoon on kuulunut ja kuuluu useiden tunnettujen suomalaisten säveltäjien ohjelmistoa. Tunnetuiksi ovat tulleet YL:n esittäminä mm. Jean Sibeliuksen, Leevi Madetojan, Toivo Kuulan ja Einojuhani Rautavaaran teokset. Useimmat Suomen johtavista säveltäjistä, etenkin Sibelius, ovat säveltäneet mieskuorolaulunsa juuri YL:lle, joka on ne kantaesittänyt. Suomalaisen kuoroteosten lisäksi YL on tilannut ja kantaesittänyt myös ulkomaisten säveltäjien teoksia. YL on kuoromusiikin tilaamisen ja esittämisen lisäksi tallentanut useita kuoroteoksia kymmenille eri levyjulkaisuille saavuttaen mainetta niin koti- kuin ulkomaillakin.

Levyjulkaisujen ohella YL on saavuttanut mainetta ulkomailla myös laajojen konserttimatkojensa myötä. 1930-luvulta lähtien kuoro on Euroopan ja

YL:n matkakuoro Suomen Laulu Skandinavian matkallaan vuonna 1900.

Pohjois-Amerikan mantereen lisäksi konserttoinut Aasiassa. Erityisen merkittävä kuoromatka oli YL:n ensimmäinen Amerikan vierailu 1937–1938, joka sai laajalti huomiota niin koti- kuin ulkomaisessakin lehdistössä. Viimeisimmän ulkomaanvierailunsa kuoro teki syksyllä 2007 Japaniin, jossa se esiintyi mm. keisarinna Michikolle.

YL:n johdossa on sen historian aikana ollut monia suomalaisen musiikkielämän vaikuttajia kuten *Heikki Klementti*, *Selim Palmgren*, *Martti Turunen*, *Ensti Pohjola* sekä *Matti Hyökki*, joka on vuodesta 1980 toiminut kuoron johtajana.

Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelmaan koottu YL:n arkisto sisältää materiaalia YL:n toiminnasta sen perustamisesta aina vuoteen 1995 saakka. Aineisto koostuu pääasiallisesti toimintakertomuksista, pöytäkirjoista, kirjeistöstä sekä lehtileikkeistä. Lehtileikkeitä on koottu kattavasti sekä

kotimaisista että ulkomaisista lehdistä. Oman kokonaisuutensa arkistossa muodostavat konsertti-ohjelmat kuoron koti- ja ulkomaisista konserteista. Valokuvia arkisto sisältää niin kuoron kotimaan toiminnasta kuin ulkomaankiertueiltakin. Arkiston yhteyteen on lisäksi talletettu joukko kuoron konserttien konserttijulisteita. Erityisen maininnan arkistomateriaalin joukosta ansaitsevat muutamilta kuoromatkoilta kootut monipuoliset leikekirjat sekä matkakertomukset, jotka sisältävät kattavan kuvauksen konserttimatkoista valokuvoin, konsertti-ohjelmin ja lehtileikkein.

Kuluva vuosi 2008 on YL:n 125:s toimintavuosi. Tätä merkkipaaluja juhlietaan juhlatiivillä 29.3–5.4., jonka aikana YL konsertoi kolmeen eri otteeseen esittäen sekä rakastetuimpia kappaleitaan että uutta kuoromusiikkia. Lisätietoja juhlatiivon konserteista saa Ylioppilaskunnan laulajien kotisivuilta osoitteesta www.yl.fi. □

Viiden miljoonan dollarin palkkio eli taidevarkauksien lyhyt oppimäärä

Kai Ekholm: Kulttuurin varkaat. Kulttuuriaarteiden varkaita ja varkauksia. BTJ Kustannus, Helsinki 2007

Kansalliskirjaston kahvilan seinällä on vanha, vuonna 1899 ottettu valokuva kirjaston eteläsalista, vaikka ensisilmäyksellä uskoisi kuvan esittävän taidemuseota. Kuvan keskellä on suurikokoinen veistos, kuuluisa *Laokoon ryhmä*, missä jättiläismäinen merikäärme on kietonut lonkeronsa kolmen alastoman ihmisen ympärille. Merenjumala Poseidon surmaa Laokoon ja hänen poikansa.

Veistos on kipsiä ja yliopisto osti sen ja monia muita antiikin kuuluisten veistosten kopiaita kokoelmiinsa 1800-luvun jälkipuoliskolla. Osti, mutta ei varastanut!

Kai Ekholm kertoo uudessa kirjassaan *Kulttuurin varkaat*, että Napoleonin hävittyä Waterloo taistelun, hänen valloitusretkillään Vatikaanista varastamansa marmorinen Laokoon ryhmä palautettiin. Se oli Ranskassa sijoitettu Napoleonin nimeä kantavaan museoon. Tälläkin varkaalla on silti taaja ja pysyvä ihailijajoukko tänäänkin, mutta meistä lähes jokainen on taipuvainen varastamaan, toteaa Ekholm kirjansa esipuheessa viitaten yhdysvaltalaisen professori Rachel Shteirin tutkimuksiin.

Ekholm käyttää vahvoja ilmaisuja puhuesaan kulttuurin varkaista – ahneus, julmuus, piittaamattomuus aineiston oikeasta alkuperästä – ja painottaa että British Museumissa, Louv-

ressa tai Eremitaäissä vierailtaessa on hyvä muistaa, että ne ovat kaiken kulttuurisen loiston ohella myös sotasaaliiden pysyviä näytteilyitä. Arvattavasti eräänä perusteena on käytetty sitäkin, että aineisto on paremmassa turvassa vakaampien olojen vallitsemassa maassa kuin alkuperämaassa.

Natsit ja taidearteiden uusjako

Kirjan yksi painopiste on natsien (kansallissosialistien) taideryöstöissä ja juutalaisten omaisuuden varastamisessa – omistajistahan ei suuri osa taidearteitaan keskitysleirillä enää tarvinnut – ja haluttomuudesta sodan jälkeen palauttaa aarteita elonjääneille tai sukulaisille. Uusjako taidevälittäjille, museoille ja yksityisille kerääjille oli jo tapahtunut. Valtio varasti valtiolta ja natsien hävittyä sodan esimerkiksi Ranska sai sodan jälkeen Ekholmin mukaan 100 000:sta varastetusta teoksesta takaisin noin 60 000.

Kun kävin heinäkuussa 2007 Bremenin taidehallissa ihmettelin sen varsin vaatimatonta vanhojen taidemaalauksen kokoelmaa, mutta Ekholmin teoksesta löytyi selitys. 1700 Bremenin Kunsthallen maalausta evakuoitiin vuonna 1943, mutta neuvostojoukot löysivät ne 1945. Moskovasta ja Leningradista löydettiin 1989 peräti 132 kokoelman maalausta, mutta niitä ei ole palautettu Bremenin taidehalliin. Venäjän duuma säati 1998 lain, jonka mukaan

Kansallissosialistien sotasaalistaidevarasto kirkossa Elligenissä 1945. Kypärästä päätellen amerikkalainen sotilas vartiossa. Ekholm kirjain kuvitusta.

sotasaalista ei palauteta. Yhtenä perusteena lie-
nee saksalaisten hirmu- ja tuhotyöt sota-aikana
Venäjällä. Taulut pidetään sotakorvauksena.

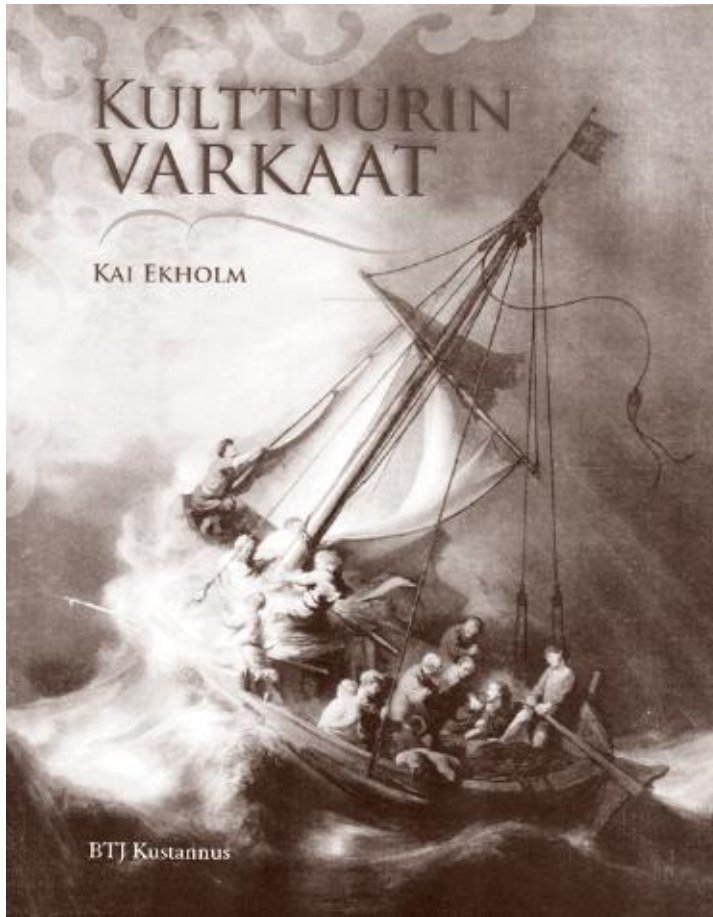
Äänislinnan sotasaalis

Eipä Kai Ekholm säästä omaakaan maatansa,
vaan viittaa Tenho Pimiän tutkimustuloksiin
teoksessa *Sotasaalista Itä-Karjalasta – Suomalais-
tutkijat miehitetyllä alueella 1941–1944* (2007).
Pimiän mukaan sotasaalisarkistoon saatiin tu-
hatkunta erilaista kansatieteellistä esinettä iko-
neista rukiinlapoihin ja niillä oli tarkoitus luo-
da Suur-Suomen ja Karjalan kansankulttuurin
perusta. Tieteellinen vastuu sotasaalishankkees-
ta oli maantieteilijä Väinö Auerilla ja historioit-
sija Eino Jutikkalalla. Hankkeessa olivat mu-

kana myös Olavi Paavolainen ja Sakari Pälsi.
Professori Pentti Renvall toimi Äänislinnassa
(Petroskoi) Itä-Karjalan sotasaalisarkiston pääl-
likköinä. Helsingin yliopiston kirjaston silloi-
nen ylikirjastonhoitaja Lauri Tudeer arvioi, että
Äänislinnaan oli eri puolilta Itä-Karjalaa ja Au-
nusta koottu lähes miljoona sotasaalis kirjaa.

Ekholm viittaa Paavolaisen *Synkkään yksin-
puheluun* vuodelta 1941. Paavolainen oli otta-
nut kirjaansa erään torpan ovesta viestin: ”Hy-
vä naapuri, kun käyt täällä, älä vie tavaroita
mukanasi, ei näitä ole muutenkaan liikojia, pyy-
tää Vihtori Koljonen.” Mutta suomalaiset veivät
ja varastivat.

Entä Ekholm itse. Taideteoksia varastetaan,
mutta entä näiden varkauksien tutkimusten va-
paa referointi, jolla menetelmällä Ekholm on

kirjansa koonnut. Varmaa on, että hän on popularisoinut ja välittänyt lukijoilleen tärkeää tietoa helppolukuisessa muodossa. Esipuheessa hän painottaa: ”Teokseni perustuu täysin muiden tekemälle työlle. Olen käyttänyt lähteitä harkitulla vapaudella, ja mahdolliset ansiot kuuluvat alkuperäisteoksille ja niiden kirjoittajille.” Ekholm toteaa kirjoittavansa vapaana tietokirjoittajana, mutta ei Kansalliskirjaston johtajana ja toteaa olevansa harrastelija arkeologian ja museologian alalla, ”aikaansaannostani on syytä tarkastella yleisenä puheenvuorona”.

Ekholm antaa ”aiheesta enemmän” -tapaan myös täsmäkiitoksia. Toisen maailmansodan ryöstelyjen lähteenä on Richard Z. Chesnoffin *Pack of thieves* (1999). Kaikki kunnia

Ekholmin mukaan tästä hänen oman kirjansa tärkeimmistä ja keskeisistä osiosta kuuluu Chesnoffille. Ekholm suosittelee myös Pauliina Laitinen-Laihon aivan uutta teosta *Röyhkeästi ryöstettyä taidetta*. Ekholmin oman teoksen lopussa on varsin runsas aihepiiriä koskeva kirjallisuusluettelo, jonka teoksista vain osaan hän ilmeisesti on lähemmin perehtynyt. Luettelo on silti hyödyllinen bibliografinen lähde lukijalle.

Taiteen rahanpesua

Kulttuurin varkaat sisältää suuria numeroita ja suuria summia – rahaa, taide-esineitä, junavavunulasteja – niin että lukija taatusti vakuuttuu taidevarkauksien olevan myös isoa bisnestä. Interpolin laskujen mukaan taidekauppa tuleekin neljäntenä vielä tuottavampien terro-

rismien, ihmiskaupan ja huumekaupan jälkeen. Asekaupasta ei ilmeisesti puhuta mitään, koska eri maiden lainsäädäntö pitää sitä täysin hyväksyttävänä ansaitsemiskeinona, vaikka nämä murha-aseet aiheuttavat hirmutekoja. Varsin synkän kuvan *Kulttuurin varkaat* -teos joka tapauksessa antaa ihmisten ja erityisesti taloudellista (viime kädessä aseellisesti tuettua) valtaa käyttävien moraalista ja oikeudentajusta.

Eräs kirjan kiinnostavimmista kohdista on viittaus taiteen rahanpesuun. Ekholm toteaa, että amerikkalaiset museot *The Boston Museum of Fine Arts* ja *Metropolitan Museum* tunnetaan löyhästä etiikastaan ja ”ei turhia kysymyksiä alkuperästä” -periaatteestaan. Provenienssin pesuksi voi Ekholmin mukaan kutsua museoi-

den tapaa käyttää omistamiaan teoksia tunnetuimpien museoiden näyttelyissä ja pyrkii näin virallistamaan teokset. Se on ikään kuin ”taiteen rahanpesua”.

Alkuperäiset omistajat

Toisen maailmansodan aikaisen aineiston palautus on valtava eettis-käytännöllinen haaste ja palapeli. Onko enää mahdollista edes esittää taideteosten palauttamista alkuperäisille omistajille, pohtii Ekholm. Mutta tähän tuskin on kaikkia tyydyttävää vastausta eikä se voisi edes onnistua kuin osittain. Euroopan taidemuseot ovat lomamatkoillani ykköskohteitani, mutta Auschwitzin kaasukammioiden, Hiroshiman hirmutyön, Dresdenin pommitusten tai vaikkapa Paavo Talvelan Itä-Karjalassa turhaan tappamien suomalaisten ja venäläisten sotilaiden kohtalon jälkeen on asioiden arvottamisjärjestys omalta osaltani selvä: 1. Elävän olennon pelastaminen kärsimykseltä ja kuolemalta on aina tärkeämpi kuin mikään taideteos, ihminen on itse mitä hienoin taideteos. 2. Taideteosten säilyminen ja mieluummin vielä julkisessa museossa kaikkien ihailtavana on tärkeämpää kuin miten se on hankittu ja millainen on sen hankintahistoria. 3. Sotasaaliin ottaminen on yleensä halveksittavampi ja tuomittavampi teko kuin pelkkä varkaus, sillä sotasaalistamista edel-

tää yleensä tappaminen. Varkaudesta rangaistaan, sotasaaliin ottamisesta palkitaan. 4. Kansakunta, jonka kotien ovesa ei ole lukkoa, vain pelkkä harjanvarsi nojallaan osoituksena ettei olla kotona, on kadehdittavan rehellinen ja he perivät maan.

1970-luvulla ei Helsingin yliopiston kirjastossa ollut eteisvahteja, ei sähkölukkoja, mutta salit olivat täynnä innokkaita tutkijoita. ”Paradise Lost” kuten Esko Häkli Miltonia lainaten otsikoi *Liber Quarterly* artikkelinsa 2002 kertoessaan kirjastoa kohdanneista varkauksista.

ESKO RAHIKAINEN

Ps. Ekholmin kirjan kannessa on Bostonissa sijaitsevasta museosta varastettu Rembrandtin maalaus *Myrsky Galilean merellä*. Teoksen löytymiseen johtavista tiedoista on luvattu viiden miljoonan dollarin palkkio. Iso summa kun on niin nimekäs taiteilija, mutta kuva itsessään on epäuskottava aina alustyyppiä ja rikiä myöten. Aivan noin avuttomia Gennesaretin järven kalastajat eivät varmasti olleet ja ihmetyttää miksi kaikki kaksitoista opetuslasta on sulloutunut veneeseen, ei ainakaan kalareissulle. Matteus väittää että Jeesus kaiken kauhun ja myrskyn höykytyksen aikana nukkui, mutta sitä on vaikea uskoa. □

Sivistyksen kehto ja tupakkatauot

Yliopiston kirjaston merkitystä suomalaisen intelligentsijan kasvattajana voi tuskin liioitella. Merkittävä joukko sivistyneistöämme ja kulttuuriporvaristomme terävintä kärkeä palveli opintojensa ohessa yliopiston kirjaston amanuensseina perehtyen sen mittaviin kokoelmiin, luoden toverillisia suhteita kirjastoa käyttäviin tutkijoihin ynnä debatoiden akateemisista kysymyksistä kollegoidensa kera lukuisilla tupakkatauoillaan kirjaston uudisrakennuksen parvekkeella.

Tommi Aitio, Kauppalehti Optio 2/2008

NÄYTTELYITÄ KANSALLISKIRJASTOSSA

KANSALLISKIRJASTON GALLERIASSA

26.3. saakka

Rakas vihattu Ateena!

Otteita suomalaisen tutkijan Wilhelm Laguksen elämästä.

Näyttelyn suunnittelu: prof. Björn Forsén ja tutkija Pia Österman.

Yhteistyössä Suomen Ateenan-instituutin kanssa.

KUPOLISALISSA JA KANSALLISKIRJASTON GALLERIASSA

Kaksoisnäyttely
15.5.–15.11.

Intohimona kirjat

Kirjojen kerääjiä 1600-luvulta nykypäivään.

Näyttelyn suunnittelu:

prof. Markus Brummer- Korvenkontio, antikvariaatin omistaja Andrew Eriksson, toimitusjohtaja Ilkka Paatero, prof. Heikki A. Reenpää, prof. Jukka Sarjala. Kansalliskirjasto: Sirkka Havu, Harri Ahonen, Inkeri Pitkäranta.

Kupolisalissa:

Kansalliskirjaston keräilijäkokoelmia.

Galleriassa:

nykykeräilijöitä.

Keräilykohteena mm. Mika Waltarin teokset.

Näyttelyyn liittyy luentosarja syksyllä 2008.

KAHVILASSA

15.3.–19.4.

Suomen ja Viron Kauneimmat kirjat 2007

Näyttely yhteistyössä Suomen kirjataiteen komitean ja Viron kansalliskirjaston kanssa.

25.4.– 7.6.

Vuoden Puupäähattu

Vuoden 2008 Puupäähattu-palkittu sarjakuvataiteilija.

Näyttely yhteistyössä Suomen sarjakuvaseuran kanssa.

ROTUNDASSA

26.2.–31.5

Seitsemän askelta Viron-Suomen sillalla

70 vuotta virallista kulttuuriyhteistyötä.

90 vuotta Suomen ja Viron valtiollista itsenäisyyttä.

Yhteistyössä Viron kansalliskirjaston ja Tuglas-seuran kanssa.

Näyttelyt avoinna: ma-pe 9-20, la 9-16

Vapaa pääsy.

KIERTONÄYTTELYJÄ:

Mikael Agricola.

Mikael Agricolan elämä ja teokset. 2007.

ABC.

Agricolan Abc-kiriasta nykyaapisiin. 2002.

J. V. Snellman – eurooppalainen ajattelija. 2006.

Lisätietoa: www.kansalliskirjasto.fi

Tilaukset: Sisko Vuorikari

puh. (09) 191 22671,

sisko.vuorikari@helsinki.fi

VERKKONÄYTTELYJÄ

Nuolenpäistä aakkosiin

Ammi ja Toivo –

multimediateos Alma ja Toivo Kuulan elämästä

Kiehtova kirja.

Kirjahistoriallinen verkkoteos

www.kansalliskirjasto.fi

KONSERTTI KANSALLISKIRJASTOSSA

tiistaina 29.4. klo 19.00

kupolialissa

HYMS-kamarikuoro

joht. *Charles Barbier*

Yhteistyössä Sulasolin Helsingin piirin kanssa.

Vapaa pääsy.

Lisätietoja näyttelyistä ja tapahtumista:

Kulttuurikoordinaattori Inkeri Pitkäranta

puh. (09) 191 22738

inkeri.pitkaranta@helsinki.fi

KANSALLISKIRJASTO

Unioninkatu 36, 00170 Helsinki

Portrait of a Librarian

City-lehden uudessa numerossa 4/2008, jota on kymmeniä tuhansia jaossa ainakin Helsingin metroasemilla ja ravintoloissa, on varsin kiinnostava verkkohaastattelu, jossa on selvitetty lehden lukijoiden mielikuvaa eri ammattien harjoittajien ominaisuuksista. Haastateltavia oli 600, ammatteja oli tarjolla 100 ja ominaisuuksia kahdeksan: älykkyys, rehellisyys, sukupuoli-moraali, ahneus, ahkeruus, rohkeus, empaattisuus, konservatiivisuus. Pistekaala oli nolosta viiteen.

City-lehden mukaan ahkerin on maanviljelijä ja laiskin poliitikko; rohkein palomies ja vähiten rohkea kirjastonhoitaja (sijoitus siis 100:sta ammatista viimeinen), empaattisin lastenhoitaja ja vähiten empaattinen TV-lupien tarkastaja; konservatiivisin on pappi, kirjastonhoitaja on 17. konservatiivisin ja vähiten konservatiivisia ovat muusikko ja taiteilija. Älykkäin on professori, vähiten älykkäin malli; rehellisin on kättilö, kirjastonhoitaja on kolmanneksi rehellisin; vähiten rehellisiä ovat autonmyyjä, poliitikko ja kiinteistövälittäjä. Heikoin sukupuoli-moraali on muusikolla, mutta kirjastonhoitajalla (sijoitus 99.) moraali on papin ohella paras; ahnein on lakimies ja vähiten ahne (100) kirjastonhoitaja. Eli City-lehden haastatteluun vastanneilla on kirjastonhoitajan imagosta seuraava kuva: *Arka, varsin konservatiivinen, rehellinen, todella vahva sukupuoli-moraali ja on vaikea löytää vähemmän ahnetta ihmistä kuin kirjastonhoitaja!* Lienee korkea aika muuttaa tätä mielikuvaa dynaamisempaan suuntaan, kun nykyisin on kyse kulttuuriaineistojen asiantuntijoista ja tiedonhallinnan- ja hankinnan ammattilaisista. □

ER

Sibeliuksen käsikirjoitus Kansalliskirjastolle

Kansalliskirjasto on saanut lahjoituksena Jean Sibeliuksen pianosävellyksen *Idyll* op. 24 nro 6 alkuperäiskäsikirjoituksen. Tähänastisen tiedon mukaan *Idyll* on sävelletty viimeistään vuonna 1898. Se julkaistiin ensin vuonna 1899 ja uudistettuna versiona viisi vuotta myöhemmin. Kansalliskirjastolle lahjoitetussa käsikirjoituksessa on nähtävillä entuudestaan tuntematon varhainen, julkaistuja sävellyksiä huomattavasti lyhyempi versio. Sävellyksellä ei yhden sivun mittaisessa käsikirjoituksessa ole otsikkoa, mutta Sibelius on kirjoittanut sivun yläkulmaan omistuksen langolleen, taidemaalari Eero Järnefeltille: *Eerikille Jean | 26 XII 1897*. On mahdollista, että Sibelius lahjoitti Järnefeltille sävellyksestä ”tiivistelmän” joululahjana.

Käsikirjoitus on monilla tavoin mielenkiintoinen. Se tarjoaa uutta tietoa *Idyllin* syntyhistoriasta ja auttaa kappaleen sävellysajankohdan täsmentämisessä. *Idyllin* luonnokset kytkeytyivät vuonna 1898 valmistuneen *Kuningas Kristian II* -näytelmämusiikin ja vuonna 1899 kantaesitetyn ensimmäisen sinfonian suunnitelmiin, joten Kansalliskirjastolle lahjoitettu *Idyll*-käsikirjoitus päiväyksineen valaisee osaltaan myös näiden teosten syntyvaiheita. □

TIMO VIRTANEN

Sibeliuksen *Idyll* -pianosävellyksen käsikirjoitusta ihailmassa Sibelius-tutkija Timo Virtanen, tutkija Eila Kupias ja kokoelmapäällikkö Sinimarja Ojonen.

Intian kansalliskirjasto Kolkatassa

Kyntöjuhtina Intiassa on käytetty härkiä ja puhveleita sekä joskus norsuja. *Reise des Grafen Emanuel Ándrasy. Pest 1859.*

Kansalliskirjastojen ensisijainen tehtävä lienee koota oman maan kansalaisten kirjoittama tai omassa maassa painettu kirjallisuus olipa kieli mikä hyvänsä. Kansalliskirjastojen ikä ja oikeudet saada lisäksi aineistoja vaihtelevat sadoissa vuosisissa, siinä määrin erilainen on eri kansojen ja valtioiden historia.

1947 itsenäistyneen Intian liittovaltion väkiluku on yli tuhat miljoonaa kun suomalaisia on viisi ja puoli miljoonaa. Kansalliskirjallisuuttamme on omassa kokoelmassamme pääasiassa kahdella kielellä, suomeksi ja ruotsiksi, mutta myös mm. venäjäksi, saksaksi ja englanniksi. Vähemmistökielistä on mainittava saamen murteet ja mustalaisikieli, vanhoja väitös kirjoja on latinaksi.

Helsingin yliopistossa hindiä opettavan Bertil Tikasen mukaan Intiassa puhutaan 200–300 eri kieltä. Kansalliskirjastolla Kolkatassa (Kalkutta) on omat osastonsa tärkeimmille maassa puhutuille alueellisille kielille: assami, bengali, gujarati, hindi, kannada, kashmiri, malajalam, marathi, orija, panjabi, sanskrit, sindhi, tamil, telegu, urdu. Sanskritin osasto kokoaa myös palin ja prakritin kielistä aineistoa. Näistä monilla on omat aakkoset. Liittovaltion virallinen kieli on hindi, jonka puhujia on noin 300 miljoonaa, mutta myös toisella virallisella kielellä englannilla on yhä siirtomaavallan ajalta vahva asema. Suomen mustalaisten kieli romani on sukua hindille.

Turun akatemian kirjasto alkoi saada koko Ruotsin valtakunnasta vapaakappaleita vuodesta 1707, Intiassa tällainen oikeus tuli voimaan vasta 1954, mutta vain yksi kappale on lähetettävä kansalliskirjastoon,

kun Suomessa on lähetettävä kuusi kappaletta. Kansalliskirjaston historia alkaa Intiassa vuodesta 1836, kun kenraalikuvernööri lordi Curzon yhdisti Kalkutan yleisen kirjaston ja Keisarillisen kirjaston.

Harvinaiskirjoina pidetään ennen vuotta 1860 painettuja kirjoja, vaihtosuhteita on peräti 90:een maahan ja kaikkiaan 215 insituuttiin tai laitokseen. Ostot ja lahjoitukset ovat keskeinen ulkomaisen kirjallisuuden hankintakeino kuten Suomessakin. Englanti on Intian historiasta johtuen ylivoimaisesti tärkein ulkomainen kieli ja sen kokoelmat laajat. Intian kansalliskirjastolla on myös varsinaiset ulkomaisten kirjojen osastot, itä-Aasia, germaaniset, romaaniset, slaavilaiset kielet, länsi-Aasia, Afrikka. Germaanisten kielten osastolla on eniten saksaa, mutta myös hollantia, norjaa ja ruotsia. Niin eksoottista kieltä kuin suomi ei verkkosivuilla mainita.

Valtavassa maassa, jonka pinta-ala on yli kolme miljoonaa neliökilometriä (Suomen on kymmenesosa siitä) suuri osa kansasta elää köyhyydessä. BKT asukasta kohden on runsaat 500 euroa kun se Suomessa on lähes 29 000 euroa. Todellista lukutaitoa lienee vaikea mitata, mutta miehistä arvelaan lukutaitoisia olevan noin 75 % ja naisista puolet. Kirjastojen käyttö ei näin ollen ole samanlainen itsestäänselvyys kuin Suomessa ja Kansalliskirjasto kastjärjestelmää yhä ylläpitävässä Intiassa on vain etuoikeutettujen luokkien käytettävissä. Internet suomeille suomalaisille etuoikeuden vierailta Intian kansalliskirjastossa www.nlindia.org □

ESKO RAHIKAINEN

Reenpää-kokoelma ja -huone

Professori Heikki A. Reenpää lahjoitti arvokkaan yksityiskirjastonsa vuoden 2004 lopulla Helsingin yliopiston kirjastolle, nykyiselle Kansalliskirjastolle. Lahjoituskokoelma, yli 20 000 nidettä, on yksi arvokkaimmista kirjaston saamista lahjoituksista kautta aikojen. Hyvin kaunis kokoelmahuone pyökistä tehtyine kirjakaappeineen avattiin Kansalliskirjastossa torstaina 24.1.2008.

Renqvist-Reenpää -suvun kirjastoista alkunsa saanut Reenpään kokoelma sisältää monia bibliofiilisesti arvokkaita kirjoja, kuten varhaisia Ruotsin vallan ajan painatteita Peder Waldin kirjapainosta 1640-luvulta. Kokoelmassa on myös laulu- ja rukouskirja *Piae cantiones* (Rostockissa 1582 ja Visingössä 1679 painetut painokset) sekä suomenkielisten Uuden Testamentin -laitosten sarja aina Agricolan ensimmäisestä, vuoden 1548 käännöksestä lähelle oman aikamme Raamattuja.

Lahjoituskokoelma sisältää yli 3 000 Turun Akatemiassa julkaistua väitöskirjaa. Niitä julkaistiin akatemiassa vuosina 1642–1827 kaikkiaan 4 450 kappaletta.

Kokoelman uudempi osa sisältää erityisesti kaunokirjallisuutta. Mukana on mm. 220 suomalaisen kirjailijan tuotanto ensipainoksina. Kokoelma sisältää täydelliset sarjat mm. Aleksis Kiven, Juhani Ahon, Eino Leinon, F. E. Sillanpään ja Mika Waltarin tuotannoista.

Kirjankuvituksen varhaisvaiheita

Reenpään kirjasto esittelee myös varhaista suomalaista kirjankuvitusta. Ensimmäinen puu-

piirros painettiin tietävästi turkulaisen Peder Waldin painossa vasta vuonna 1650 – kahdeksan vuotta painon perustamisen jälkeen – ja se esitti riimukiveä professori Michael Wexioniuksen kirjassa *Epitome descriptionés Sueciae*. Myös ensimmäinen painon vakinainen puupiirrosten tekijä, Jonas Grimsteen, esiintyy lahjoituskokoelmaan sisältyvässä piispa Johannes Gezelius vanhemman kokoomateoksessa *Encyclopediä synoptica*, vuodelta 1672. Reenpään kokoelmassa on myös useita erittäin harvinaisia Viipuri-painatteita, jotka ehtivät ilmestyä ennen Viipurin ja sen ainoan kirjapainon tuhoa vuonna 1710.

Kokoelmahuone on toteutettu professori Heikki A. Reenpään, Otavan kirjasaatiön ja Kansalliskirjaston yhteistyönä. Kansalliskirjastossa kokoelman luettelointityöstä vastaa kirjastosihtööri Pasi Koste.

Reenpään kokoelmahuone on tutkijoiden käytössä sopimuksen mukaan. Yleisöllä on mahdollisuus tutustua huoneeseen opastettujen kiertokäyntien yhteydessä.

Reenpään kokoelmahuoneeseen on mahdollisuus tutustua myös virtuaalisesti osoitteessa www.kansalliskirjasto.fi/extra/reenpaa/index.html

Lisätietoja:

Kirjastosihtööri Pasi Koste, puh. (09) 191 23195,
pasi.koste@helsinki.fi

Kuvamateriaalia koskevat tiedustelut:

Päätiedottaja Katri Nissilä, puh. (09) 191 24082,
katri.nissila@helsinki.fi